

PAPINSKI ODBOR ZA MEĐUNARODNE EUHARISTIJSKE KONGRESE
TEOLOŠKA KOMISIJA

»Svi su moji izvori u Tebi«

Euharistija,
vrela života i poslanja Crkve

*Teološka i pastoralna razmatranja
za pripravu
52. Međunarodnog euharistijskog kongresa
u Budimpešti, 13.-20. rujna 2020.*

Naslov izvornika:

PONTIFICIO COMITATO PER I CONGRESSI EUCARISTICI INTERNAZIONALI,

«Sono in te tutte le mie sorgenti.»

L'Eucaristia, fonte della vita e della missione della Chiesa

Città del Vaticano 2018.

Preveo:

Ivan Šaško

© Copyright 2018

Pontificio Comitato

per i Congressi Eucaristici Internazionali

Molitva za Međunarodni euharistijski kongres

(Budimpešta 2020.)

Zahvaljujemo ti,
Gospodine Isuse Kriste,
koji u euharistiji,
vrelu ljubavi,
pozivaš svoj narod
da se hrani Kruhom života
i Kaležom spasenja,
spomen-činom tvoje muke,
smrti i uskrsnuća.

Neka nam snaga, koju nam daješ
svojom žrtvom i svojom prisutnošću,
pomogne da budemo bližnjima
kruh koji hrani
i vino koje donosi radost;
da budemo ponizni služitelji pomirenja
između Crkava i narodâ,
kako bismo – riječima i djelima – naviještali
da si ti jedini Gospodin,
Vrelo svakoga života.
Amen.

Popis kratica

- AA DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekret o apostolatu laikâ *Apostolicam Actuositatem* (1965.)
- AAS *Acta Apostolicae Sedis*
- AG DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve *Ad Gentes* (1965.)
- ChD DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekret o pastirskome poslanju biskupa u Crkvi *Christus Dominus* (1965.)
- DC IVAN PAVAO II., Apostolsko pismo *Dominicae cenae* (1980.)
- DH H. DENZINGER, *Echiridion Symbolorum*; P. HÜNERMANN (ur.), Bologna 2009.⁴
- DV DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogmatska konstitucija o božanskoj objavi *Dei Verbum* (1965.)
- EE IVAN PAVAO II., Enciklika *Ecclesia de Eucharistia* (2003.)
- EEu IVAN PAVAO II., Poslijesinodska apostolska pobudnica *Ecclesia in Europa* (2003.)
- EG PAPA FRANJO, Apostolska pobudnica *Evangelii Gaudium* (2013.)
- EM SVETA KONGREGACIJA OBREDA, *Instructio Eucharisticum Mysterium* (1967.)
- EN PAVAO VI., Apostolska pobudnica *Evangelii Nuntiandi* (1975.)
- EV *Enchiridion Vaticanum*
- FC IVAN PAVAO II., Apostolska pobudnica *Familiaris Consortio* (1981.)
- GeE PAPA FRANJO, Apostolska pobudnica *Gaudete et exultate* (2018.)
- GS DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenome svijetu *Gaudium et Spes* (1965.)
- KKC *Katekizam Katoličke Crkve*
- LG DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen Gentium* (1964.)
- LS PAPA FRANJO, Enciklika *Laudato si'* (2015.)
- MC PAVAO VI., Apostolska pobudnica *Marialis cultus* (1974.)
- MND IVAN PAVAO II., Apostolsko pismo *Mane Nobiscum Domine* (2004.)
- NBA *Nuova Biblioteca Agostiniana*
- OURM *Opća uredba Rimskoga misala*
- PO DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekret o službi i životu prezbitera *Presbyterorum Ordinis* (1965.)
- SC Drugi vatikanski koncil, Konstitucija o svetoj liturgiji *Sacrosanctum Concilium* (1963.)
- SCa BENEDIKT XVI., Poslijesinodska apostolska pobudnica *Sacramentum Caritatis* (2007.)
- SCh *Sources Chrétiennes*
- STh *Summa Theologica*
- UR DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekret o ekumenizmu *Unitatis Redintegratio* (1964.)
- VC IVAN PAVAO II., Poslijesinodska apostolska pobudnica *Vita Consecrata* (1996.)
- VD BENEDIKT XVI., Poslijesinodska apostolska pobudnica *Verbum Domini* (2010.)

1.

UVOD

1.1. Međunarodni euharistijski kongres

Međunarodni euharistijski kongresi jedno su od velikih javnih očitovanja Crkve koja naglašavaju i vrjednuju ulogu euharistije u životu kršćana i u crkvenome djelovanju. Ti su kongresi rođeni 1881., da bi slavili Isusa Krista, stvarno prisutnoga u euharistiji te da bi dali svjedočanstvo o njegovoj neizmjerne ljubavi prema svijetu. Kongresi su pokrenuli povijesne procese rasta vjernih zajednica, kako bi one, polazeći od euharistijskoga slavlja, odgovorile na očekivanja ljudi i pridonijele stvaranju čovječnijega, pravednijega i mirnijega svijeta.

Mađarska je već ugostila znameniti Međunarodni euharistijski kongres 1938. u Budimpešti. U odmaku od osamdeset i dvije godine takav se događaj obnavlja na istome mjestu, ali u sasvim drugačijim povijesnim i društvenim okolnostima.

1.2. U Mađarskoj

Mađarska ima vrlo duboke kršćanske korijene. Njezin prvi kralj, sv. Stjepan (1000.-1038.), mađarski je narod uveo u zajednicu europskih kršćanskih naroda. Među srednjovjekovnim vladajućim dinastijama, dinastija Arpadovića dala je Katoličkoj Crkvi značajan broj svetaca, no, jednako tako ne nedostaju niti suvremeni mučenici koji su dali svoj život za druge. Kršćanska vjera, postojanost, nauk i primjer pređa podupirali su mađarski narod u povijesnim olujama. Još i danas vrijedi izreka: »*Naša je povijest naša nada, a naša je budućnost Krist.*«

Mađarska je svoj prošli Međunarodni euharistijski kongres, 1938., organizirala pod sloganom »*Eucharistia, vinculum caritatis*« (Euharistija, sveza ljubavi). Svijet je tada bio prožet velikim napetostima te je postojala snažna čežnja za mirom pred opasnostima novoga rata koji se činio neizbježnim. U Kongresnome himnu vjernici su pjevali: »*Sjedini u miru, Gospodine, svaki narod i naciju*«, a sudjelovanje pola milijuna ljudi u procesiji i na završnome misnom slavlju postalo je očitovanje u prilog mira među narodima i protiv prijetnja nadolazećega rata.

Bez obzira na to, nije se uspjelo izbjeći drugi svjetski sukob, koji je Mađarskoj donio bolno žalovanje i žrtve. Nakon rata, kršćani su bili progonjeni i zatirani četrdeset godina od strane komunističke diktature: ukinuti su redovi i redovničke zajednice; puno je svećenika i vjernika bilo zatočeno ili deportirano u radne logore; postojala su neprestana mučenja i tlačenja od strane režima koji je sebe zvao ateističkim; podržavljene su katoličke škole s

iznimkom osam srednjih škola; zabranjeno je javno očitovanje vjere. Sve je to uzrokovalo bijeg u inozemstvo stotine tisuća osoba.

Vjera i kršćanske vrijednote preživjele su u katakombama i prenese su na nove naraštaje živih zajednica u skrivenosti, izvan zakonitosti. Tako se broj vjernika koji su živjeli vjeru uvelike smanjio, dok su dva ili tri naraštaja rasla bez ikakvoga vjerskog odgoja. To je korijen raširenoga vjerskog neznanja, ravnodušnosti prema vjeri i, ponekad, čak i neprijateljstva prema Crkvi, koje je pak posljedica desetljećima vođene antiklerikalne propagande.

Nakon 'oslobođenja' i promjene režima 1989. godine, u Mađarskoj je došlo do stanovitoga ponovnog procvata vjerskoga života. Povratak demokracije pomogao je otvaranju vrtića, škola, gimnazija i sveučilišta, kako katoličkih, tako i drugih kršćanskih konfesija.

U politici i zakonodavstvu ponovno su se pojavile neke kršćanske vrijednote. Puno je crkava ponovno otvoreno za bogoslužje; sagrađene su i nove, a kršćanske zajednice svih konfesija dobile su djelomičnu materijalnu naknadu za oduzeta dobra. Dok su razni oblici posvećenoga života ponovno pokrenuli svoje djelovanje, 'Caritas' se svojim djelovanjem proširio u cijeloj zemlji, a rastući broj laika aktivno sudjeluje u društvenome i župnome životu.

Ipak, tijekom proteklih trideset godina, od 1989., puno se toga promijenilo i u negativnome smislu. Kao što je to slučaj u drugim postkomunističkim zemljama, i u Mađarskoj je oslabio okvir vjerskoga i vjerničkoga života zbog sekularizacije, laicizacije, traženja materijalnoga blagostanja, te zbog relativizma i agnosticizma. To je dovelo do povećanja srednje dobi vjernika i do smanjenja broja praktičnih vjernika, budući da od deset milijuna Mađara na nedjeljnoj svetoj misi sudjeluje između 7% i 10%.

Kriza je zahvatila i obiteljski život te svećenička i redovnička zvanja zbog poteškoće u evangeliziranju mladih. I društvena prisutnost Crkve gubi učinkovitost, bez obzira što postoji sve veći broj odraslih ljudi koji traže i koji se obraćaju kršćanskim zajednicama da bi pronašli odgovore na temeljna životna pitanja.

1.3. Ciljevi Kongresa

Pripremanje za Međunarodni euharistijski kongres 2020. i njegovo slavljenje nudi katolicima i svima koji su im blizu po kulturalnoj baštini i prijateljstvom, iznimnu mogućnost da se zajedno predstave pred društvom, kako bi dali otvoreno svjedočanstvo svoje vjere.

Naime, suvremeni čovjek, kako kaže sv. Pavao VI. *»radije sluša svjedoke nego učitelje; i ako sluša učitelje, sluša ih zbog toga jer su svjedoci«*¹.

Tako međunarodni euharistijski kongres za katolike postaje prigoda za učvršćivanje vjere i za dijeljenje nade, života i radosti s onima koji hode istim putem, polazeći od euharistijskoga vrela Krista uskrsloga.

¹ EN, 41.

Sudjelovanjem u euharistiji potvrđuje se vjera vjernika, obnavlja kršćanski identitet, produbljuje zajedništvo s Kristom te s braćom i sestrama. Tako kršćani, unutar društva kojim vlada diktatura relativizma, mogu pružiti svjedočanstvo o istini pred svijetom uzdignute glave, hrabrom vedrinom, ljubavlju i blagošću u skladu s Kristovim primjerom.

Osim toga, Međunarodni euharistijski kongres prigoda je za jačanje dijaloga među kršćanima, sa sigurnošću da ima puno više onoga što nas ujedinjuje od onoga što nas razdvaja. Pod vodstvom Duha Svetoga upućeni smo slušati, razumijevati i rješavati otvorena pitanja, kako bismo – u istini – tražili putove budućnosti. Samo zajedničko, združeno svjedočanstvo vjernika može ljudima koji ne vjeruju ponuditi Radosnu vijest spasenja.

Osobama svake dobi i društvenoga položaja, koje traže Boga, Kongres upućuje *kerygmu*, početni evanđeoski navještaj: Bog, izvor svakoga života, bezuvjetno voli svako svoje stvorenje. Zbog toga nam je poslao svoga Sina Isusa Krista, koji je postao čovjekom u krilu Blažene Djevice Marije. Svojim riječima i svojom porukom, svojim vazmom, smrću i uskrsnućem, izbrisao je naše grijeha i djelovanje Duha Svetoga zauvijek živi u njegovoj Crkvi. Tko slobodno odluči okrenuti leđa zlu i po krštenju prihvaća Krista kao Spasitelja, ulazi u veliku obitelj otkupljenih i gradi zajednicu djece Božje.

Euharistijskim kongresom svjetskih razmjera dajemo hvalu Kristu i Njega slavimo; Njega koji je jedini sposoban prinijeti život. Molimo da radost, koja izvire iz euharistijskoga vrela, zrači ne samo cijelom Mađarskom, nego i u zemljama Srednje Europe i u cijelome svijetu. Tako će svi moći naći trenutak duhovne obnove, evanđeosku usmjerenost, mrvicu vjere koja pobjeđuje nesigurnost; svjetlo nade za tužne, malo ljubavi da bi bile nadvladane samoće i udaljenosti.

2.

»U TEBI JE IZVOR ŽIVOTNI«

2.1. Bog - izvor života

Temeljno je biblijsko uvjerenje da je Bog izvor svakoga života, jer od njega dolazi sve ono što je čovjeku potrebno bilo za njegov naravni ili nadnaravni život.² I hrana neizostavna za zemaljski život njegov je dar. Već se u simboličkome pripovijedanju stvaranja čovjeka (usp. *Post* 2, 4b-25) naglašava činjenica da Bog ne samo stvara čovjeka, nego ga stavlja u Vrt-raj, prepun svakovrsnih voćaka i zalijevan četirima rijekama. Čovjek, dakle, Bogu ne duguje samo svoj život nego i sva dobra, potrebna za vlastito održanje.

Ljubav i Božja skrb nalaze se u središtu i u pripovijedanju o hodu izabranoga naroda kroz pustinju. To je isti Gospodin koji, po Mojsiju, osigurava potrebnu hranu u obliku mane i prepelica (usp. *Izl* 16, 1-15) i vodu koja je provrela iz stijene (usp. *Izl* 17, 1-14; *Br* 20, 1-13). Kasnija biblijska predaja o toj stvarnosti govori već kao o darovima primljenima izravno od Boga.

To se gledište očituje ponajprije u psalmima: *»U pustinji hrid prolomi i napoji ih obilno kao iz bezdana. Iz stijene izbi potoke te izvede vode k'o velike rijeke... k'o kišu prosu na njih mânu da jedu i nahrani ih kruhom nebeskim. Čovjek blagovaše kruh Jakih; on im dade hrane do sitosti.«* (*Ps* 78, 15-15.24-25). *»Zamoliše, i dovede prepelice, nebeskim ih kruhom tad nahrani. Hrid rascijepi, i provri voda, pustinjom poteče kao rijeka.«* (*Ps* 105, 40-41)

Što se tiče predaje vode, premda ona provire iz stijene, njezin je stvarni izvor sam Bog. Tako voda nije predstavljena samo kao piće, nego i kao simbol duhovnih dobara koja dolaze od samoga Boga. Štoviše, u ponekome starozavjetnom odlomku prevladava upravo preneseno značenje. Tako psalmist svjedoči: *»U tebi je izvor životni, tvojom svjetlošću mi svjetlost vidimo.«* (*Ps* 36,10). Prorok Jeremija ovako prekorava nevjernost Izraela: *»Jer dva zla narod moj učini: ostavi mene, Izvor vode žive, te iskopa sebi kladence, kladence ispucane što vode držati ne mogu.«* (*Jer* 2, 13) Posebno je pozornosti vrijedno obećanje koje se može pročitati u himničkome tekstu proroka Izaije: *»Evo, Bog je spasenje moje, uzdam se, ne bojim se više, jer je Jahve snaga moja i pjesma, on je moje spasenje. I s radošću ćete crpsti vodu iz izvora spasenja.«* (*Iz* 12, 2-3)³

Dakle, svi ti svetopisamski tekstovi potvrđuju da je Bog izvor iz kojega proviru svi darovi koji su potrebni ljudima u vidiku spasenja.

² Vjernici bizantskoga obreda svako jutro moleći časoslov zazivaju: *»U tebi je izvor životni, tvojom svjetlošću mi svjetlost vidimo.«*

³ Treba spomenuti i poziv koji se nalazi u Deuteroizaiji: *»O svi vi koji ste žedni, dođite na vodu; ako novaca i nemate, dođite. Bez novaca i bez naplate kupite vina i mlijeka!«* (*Iz* 55, 1)

2.2. »Ako je tko žedan, neka dođe k meni i neka pije!« (Iv 7, 37)

U Novome zavjetu, voda kao simbol duhovnih dobara javlja se osobito u Evanđelju po Ivanu. Isus u jeruzalemskome hramu posljednjega dana blagdana sjenica slušateljima objavljuje: »Ako je tko žedan, neka dođe k meni! Neka pije koji vjeruje u mene! Kao što reče Pismo: 'Rijeke će žive vode poteći iz njegove utrobe!'« (Iv 7, 37-38). Na blagdan sjenica, koji je trajao sedam dana, pobožni su se Židovi spominjali hoda pustinjom i u slavlju su posebnu pozornost davali vodi kao daru primljenom od Boga, izvora života.

Naime, tijekom sedam blagdanskih dana, rano ujutro, mnoštvo je slijedilo svećenike i levite koji su dolazili do kupališta Siloama da bi zagrabili vodu u zlatne amfore dok su molili: »S radošću ćete crpsti vodu s izvora spasenja.« I, nakon što su se vratili u Hram, voda je prolivena na žrtveniku. Upravo u svjetlu te svetkovine Isus se definira izvorom na koji se odnosi proročka izjava.⁴

No, ne zaboravimo da evanđelist Isusove riječi pridaje Duhu Svetomu, koga primaju oni koji vjeruju u Krista, u njegovu proslavu na križu, u njegovu Pashu/Vazam smrti i uskrsnuća. U iščekivanju Pedesetnice Krist već daje svoga Duha na križu, kada predaje duh (usp. Iv 19, 30).⁵ Iz Isusova boka, probodenoga kopljem jednoga vojnika, istječu krv i voda (usp. Iv 19, 34) koji se u crkvenoj predaji odnose na sakrament krštenja (voda) i euharistije (krv).

U predslavlju svetkovine Presvetoga Srca Isusova molimo: »On se na križ uzdignut iz ljubavi za nas predao, iz probodenoga rebra izlio krv i vodu, znak otajstava Crkve, da sve ljude privuče svom otvorenom srcu, te radosno piju iz vrela spasenja.«⁶

Euharistijsko tumačenje krvi Kristove poduprto je i završnim dijelom govora o »kruhu života« koji donosi šesto poglavlje Evanđelja po Ivanu, u kojemu Isus govori o svome tijelu kao o hrani i o svojoj krvi kao o piću (usp. Iv 6, 53-58). Krv i voda javljaju se i u Prvoj Ivanovoj poslanici, u povezanosti s Duhom Svetim: »Jer troje je što svjedoči: Duh, voda i krv; i to je troje jedno.« (1Iv 5, 7-8). Krštenje i euharistija postaju izvorom spasenja po Duhu Svetome.

I sveti Pavao u Prvoj poslanici Korinćanima, upućujući na izlazak u pustinji, podsjeća: »Svi su isto duhovno jelo jeli, i svi su isto duhovno piće pili. A pili su iz duhovne stijene koja ih je pratila; stijena bijaše Krist.« (1Kor 10, 3-4)

⁴ Počevši od Origena, kao prevladavajuće je prihvaćeno tumačenje prema kojemu će rijeke žive vode provreti iz onih koji vjeruju u Krista. Ipak, danas većina bibličara, baš zbog starozavjetne pozadine i zbog naravi blagdana sjenica, smatra da rijeke žive vode izvire iz Krista. Usp. R. SCHNACKENBURG, *Das Johannesevangelium II*, Freiburg 1980., 214; J. RATZINGER/BENEDIKT XVI., *Jesus von Nazareth I*, Città del Vaticano 2007., 289.

⁵ Usp. I. DE LA POTTERIE, *Studi di cristologia giovannea*, Genova 1986., 285.

⁶ To predslavlje iz *Rimskoga misala* odjek je tumačenja sv. Augustina u: *Tractatus in Iohannis Euangelium*, CXX, 2; u: NBA, svezak XXIV/2, str. 1912.

2.3. »Svi su izvori moji u tebi« (Ps 87, 7)

Euharistija je vrelo života ne samo za pojedine kršćane, nego i za cijelu Crkvu, zajednicu vjernika. Štoviše, da bi Krist, slavljen u euharistiji, postao trajnim izvorom, neizostavno je posredničko djelo Crkve.

Da bi se to razumljelo, još se jedanput vraćamo na Stari zavjet, upravo na tekst iz kojega je preuzet slogan Međunarodnoga euharistijskog kongresa. Radi se o Ps 87.,⁷ koji navodimo u cijelosti:

*»Zdanje svoje na svetim gorama
ljubi Gospodin;
draža su mu vrata sionska
nego svi šatori Jakovljevi.
Divote se govore o tebi,
grade Božji!
'Rahab i Babilon brojit ću
k onima što me štiju;
Filisteja i Tir i narod etiopski -
i oni su rođeni ondje.'
O Sionu se govori:
'Ovaj i onaj u njemu je rođen!
Svevišnji ga utemelji!
Gospodin će zapisati u knjigu naroda:
'Ovi su rođeni ondje.'
I pjevat će igrajući kolo:
'Svi su izvori moji u tebi!'«*

Taj Psalam pripada takozvanim 'sionskim pjesmama', u središtu kojih se nalazi izbor i povlašteni položaj Jeruzalema.⁸ Gospodinu su, kako kaže početak Psalma, posebno draga »Sionska vrata«, to jest Sveti grad, u kojemu je Hram i boravište Davidove dinastije, koje voli više od svih drugih izraelskih mjesta.⁹ I sam Gospodin zatim daje jeruzalemsko građanstvo poganskim narodima koji ga »poznaju«.

Obećanje sadržano u Psalmu dostojno je pozornosti zbog dva razloga. S jedne strane, popis započinje s Egiptom (Rahab) i s Babilonom, dvama smrtnim neprijateljima koji – budući da su vjerom prihvatiti Boga Izraela – postaju punopravni građani Svetoga grada. Popis dalje slijedi s gradovima koji označuju strane svijeta: Egipat (zapad) – Babilon (istok) – Filisteja i Tir (sjever) – Etiopija (jug). Tako pet spomenutih naroda predstavljaju cijeli svijet

⁷ Psalam navodimo prema brojevima *Biblije na hebrejskome*. U *Septuaginti* i *Vulgati* ta se molitva nalazi u *Psalmu* 86.

⁸ Skupina 'sionskih pjesama' sadrži psalme: 46., 48., 76., 84., 87., 122.

⁹ G. RAVASI, *I Salmi II*, Bologna 1986., 800.

koji ima središte u Jeruzalemu, svetome gradu, u kojemu se – zahvaljujući poznavanju Boga – jednoć sukobljeni narodi ponovno susreću u jedinstvu i miru. Na kraju Psalma svi ti narodi združeni u kontekstu jednoga liturgijskoga slavlja naviještaju: »*Svi su moji izvori u tebi.*«

Ideja da će Jeruzalem i njegov Hram u eshatološkim vremenima postati izvorom žive vode, prisutna je već u proročkim spisima. U Knjizi proroka Zaharije čitamo: »*U onaj dan otvorit će se izvor domu Davidovu i Jeruzalemcima da se operu od grijeha i nečistoće.*« (Zah 13, 1). U Knjizi proroka Ezekielia čitamo proroštvo o izvoru koji izvire s desne strane hrama i postaje velikom plovnom rijekom (usp. Ez 4, 112). Ti proročki tekstovi, kao Psalam 87., navješćuju povratak u rajsko stanje, obilježeno obiljem, plodnošću i mirom: »*Od Siona se razvija novo stvaranje, plodno i bujajuće, radosno i blagoslovljeno.*«¹⁰

Kršćanska predaja Psalam 87. čita u odnosu na Crkvu, u uvjerenju da se istinski Sion, nebeski Jeruzalem, poistovjećuje s Crkvom (usp. Gal 4, 26; Heb 12, 22-24): »*Sion je bio zemaljski grad koji je kao sjena odražavao sliku onoga Siona o kojemu je riječ, odnosno nebeskoga Jeruzalema o kojemu apostol kaže da je 'majka sviju nas' (Gal 4, 26).*¹¹« Crkva je zajednica spašenih koji se – dolazeći »*iz svakoga plemena, jezika, puka i naroda*« (Otk 5, 9), klanjaju Bogu »*u Duhu i istini*« (Iv 4, 24) i ponovno nalaze jedinstvo gradeći (tvoreći) jedno tijelo.

Kao što podsjeća apostol Pavao: »*Čaša blagoslovna koju blagoslovljamo nije li zajedništvo krvi Kristove? Kruh koji lomimo nije li zajedništvo tijela Kristova? Budući da je jedan kruh, jedno smo tijelo mi mnogi; ta svi smo dionici jednoga kruha.*« (1Kor 10, 16-17)

Udioništvo u Tijelu i Krvi Kristovoj u euharistijskome slavlju stvara stvarno zajedništvo s Kristom i gradi Njegovo tijelo – Crkvu. Svi koji imaju udjela u sakramentu Tijela i Krvi Kristove, postaju jednim tijelom, jednom zajednicom. Izvor na kojemu se vjernici napajaju istinsko je jamstvo jedinstva među njima.

¹⁰ Ondje, str. 802.

¹¹ »*Erat enim quaedam civitas Sion terrena, quae per umbram gestavit imaginem cuiusdam Sion de qua modo dicitur, coelestis illius Ierusalem de qua dicit Apostolus: Quae est mater omnium nostrum.*« Usp. *Enarrationes in Psalmos*, 86, 2; u: NBA, svezak XXVII/I.

3.

EUHARISTIJA - IZVOR KRŠĆANSKOGA ŽIVOTA

3.1. Temelji u Novome zavjetu

Od početka svoje povijesti Crkva je, vjerna Gospodinovoj zapovijedi: »*Ovo činite meni na spomen*« (Lk 22, 19; 1Kor 11, 24), slavila euharistiju definirajući ju dvama temeljnim imenima: »*večera Gospodnja*« (1Kor 11, 20) i »*lomljenje kruha*« (Dj 2, 42).

Ta dva imena povezuje euharistijsko otajstvo s povijesnim događajem Posljednje večere Isusa s njegovim učenicima i sa slavljeničkim zajednicama apostolske Crkve.

»*Večera Gospodnja*«

»*Večera Gospodnja*« očituje da je euharistijski čin od početka shvaćen kao gesta ponovnoga življenja vazmenoga otajstva Gospodina (*Kyrios*), spominjući se onoga što je rekao i što je učinio u noći kad je bio predan.

Na Posljednjoj se večeri Isus prinosi u gesti kruha i vina u proročkome činu koji anticipira, preduhitruje vazmeno otajstvo smrti i života: razlomljen kruh odgovara njegovu darovanom tijelu, a dano vino odgovara njegovoj prolivenoj krvi. Darivanje se ostvaruje u obliku blagovanja: »*uzmite i jedite... uzmite i pijte svi*« i daje se kao događaj zajedništva i oprostjenja. Tako se Posljednja večera pokazuje kao egzegeza cijeloga Isusova života prije i nakon vazmenih događaja, života koji se tumači kao otajstvo smrti i života, da bi vjernici na Njemu mogli zadobiti život uskrsnutih.

Isusova posljednja večera smješta se u okvir blagovanjâ koja je Učitelj imao s grješnicima tijekom svoga života na zemlji i u obrocima sa svojim učenicima, nakon Njegova uskrsnuća. Sjedajući za stol s grješnicima, Isus je navijestio da je s njime već na djelu sveopći oprost naviještan od proroka za mesijansko doba te je očitovao da su svi pozvani imati udjela na eshatološkoj gozbi spasenja (usp. Iz 25, 6).

Što se tiče Gospodinovih obroka s Jedanaesticom, više nego što uvjeravaju učenike u stvarnost uskrsnuća, oni jamče da se Gospodin (*Kyrios*) nastavlja uprisutnjivati među svojim s pomoću vazmenoga znaka blagovanja. To je posebno razvidno u onome obliku u kojemu ga donosi izvješće o učenicima u Emausu, koji u znatnoj mjeri odražava euharistijsku vjeru apostolske zajednice. Tamo se Uskrsnuti očituje i biva prepoznat kao prisutan u prihvaćanju njegove riječi i u gesti lomljenja kruha s njime.

Ako je za Isusa njegov vazam značio prjelazak iz smrti u život »ljubeći svoje do kraja« (Iv 13, 1), i za njegove je učenike euharistijski spomenčin čin koji neprestano ostvaruje prjelazak iz smrti u život, navješćujući prisutnost Uskrsloga u njegovoj Crkvi.

»Lomljenje kruha«

To ime preuzima već prisutnu stvarnost u židovskome ozračju i priziva zajedništvo koje se ostvaruje svaki put kada se kršćani okupljaju da bi lomili jedan kruh i blagovali za istim stolom postajući jedno tijelo Isusa Krista.

U Djelima apostolskim, lomljenje kruha je uneseno u eklezijalni, crkveni okvir. Koji su dolazili k vjeri »u kućama bi lomili kruh te u radosti i prostodušnosti srca zajednički uzimali hranu« (Dj 2, 46) i »bijahu postojani u nauku apostolskom, u zajedništvu, lomljenju kruha i molitvama« (Dj 2, 42).

S tim lomljenjem kruha u spomen na novi Vazam povezano je slušanje Božje riječi, koju su tumačili odgovorni za zajednicu, zatim bratsko blagovanje (*agápe*) s dijeljenjem dobara i zajedničke molitve uzdizane Ocu Isusa Krista, Mesije iščekivanih vremena.

Zahvalom nad darovima zajedničkoga stola zajednica je živjela prisutnost uskrsloga Gospodina u susljednosti s iskustvom apostolâ i učenikâ iz Emausa te je slavila spasenjski događaj, ostvaren jedanput za svagda u smrti i uskrsnuću Spasitelja. Analogno se uvjerenje nalazi i u pripovijedaju o lomljenju kruha, koje je sv. Pavao slavio u Troadi tijekom svoga posljednjeg misijskog putovanja (usp. Dj, 20, 78, 11).

Svjedočanstvo sv. Pavla

Od pedesetih godina sv. Pavao je zajednici u Korintu prenosio ono što je primio u doba svoga obraćenja i svojih prvih dodira s antiohijskom i jeruzalemskom zajednicom. U Prvoj poslanici Korinćanima (11, 17-34) vidljivo je da se podrazumijeva da se zajednica okuplja na euharistijsko slavlje, da bi slavila večeru Gospodnju. Ono do čega mu je stalo jest upozoravanje upućeno sugovornicima na sadržaj euharistije i na način na koji euharistija treba biti vjerovana, slavljena i življena.

U Korintu je euharistijskomu slavlju prethodilo zajedničko blagovanje koje je trebalo očitovati bratsko zajedništvo. To je odgovaralo povijesnim okolnostima u kojima je Isus slavio Posljednju večeru i u kojima je rođeno euharistijsko slavlje. Tako je euharistijsko okupljanje bilo vezano za bratsko-sestrinski odnos i za solidarnost.

No, to okupljanje, umjesto da izražava zajedništvo i solidarnost prema najsiromašnijima, postalo je prigoda za podjelu i za pokazivanje nejednakosti. Sveti Pavao kaže da to više nije »*blagovanje i pijenje Gospodnje večere*«, jer više ne očituje istinski smisao Isusove večere sa svojim. Ako se ne poštuje bratstvo, u onome što se slavi ne može se prepoznati ono što je Gospodin rekao da se čini njemu na spomen i obescjenjuje se i prezire se duboko značenje euharistije.

Zbog toga Pavao ponovno upućuje na ono što je i on primio, to jest pripovijedanje o Posljednjoj večeri. Ako je euharistija živi spomen Gospodinove smrti, pričešćivanje kruhom i kaležom je ulaženje u zajedništvo života s njegovim tijelom i krvlju te postajanjem jednim

tijelom s njime. Ne može se primiti stvarnost predanoga Kristova tijela i prolivene Kristove krvi, ako se ne odgovori na zahtjev bratskoga zajedništva.

Evandelist Ivan i »kruh života«

Evandelist Ivan zacijelo je poznao euharistijsku praksu apostolske Crkve, a to što ne donosi izvješće o ustanovljenju euharistije ima razlog u tome što je ono već poznato njegovim zajednicama i korišteno je u liturgiji. Ali, postoji još dublji razlog: evandelist pomaže euharistiju shvatiti u širem kontekstu cjelokupnoga iskustva Isusa koji je došao među nas da bi nam darovao život te vratio se k Ocu da bi nas privukao k sebi.

Isusov je život razvijen kao veliki vazmeni prjelazak od Oca u svijet (utjelovljenje) i od svijeta k Ocu (smrt i uskrsnuće). U tome se prjelasku očituje i ostvaruje spasenje čovječanstva. Govor o kruhu života (usp. *Iv 6*) smješta se u to gibanje silaženja i uzlaženja. Euharistija je kruh živi koji je sišao s neba i koji omogućuje uzlaženje k Ocu.

Pred prigovorima Židova, Isusova se kateheza progresivno raščlanjuje sve do izravnoga navještaja jela i pića koji su definirani kao njegovo tijelo i njegova krv, dani za život svijeta: »*Tijelo je moje jelo istinsko, krv je moja piće istinsko. Tko jede moje tijelo i pije moju krv, u meni ostaje i ja u njemu.*« (*Iv 6, 55-56*).

Riječ 'tijelo' priziva usku povezanost između utjelovljenja, križa i euharistije: u njoj se vjernik hrani Božjim Sinom koji je postao čovjekom i koji je umro za nas; u vjeri živi od Njega i u Njemu koji je Uskrsli. Tako se Isus predstavlja vjernicima kao žrtva prinesena na žrtveniku (tijelo i krv) i kao dar sveopćega otkupljenja.

3.2. Od Večere Gospodnje do euharistije Crkve

Ostalo nam je relativno malo izvješća o razvoju euharistije u doba crkvenih otaca.¹² Sv. Ignacije Antiohijski († 115.) više ju puta naglašava, ali ne spominje ništa o njezinu obrednom slavlju. Prvi dokument koji donosi izravni spomen euharistije vjerojatno je *Didahé (Pouka dvanaestorice apostola)*, koji sadrži tri molitve s euharistijskom pozadinom i kratko pripovijedanje euharistijske večere na dan Gospodnji.¹³ Oko godine 112. smješteno je svjedočanstvo Plinija Mlađega, rimskoga upravitelja Bitinije i Ponta, koji u jednome pismu caru Trajanu piše da su se kršćani običavali okupljati »*na određeni dan prije zore i naizmjeničnim korovima pjevati himan Kristu*« te da su »*imali običaj povući se i okupiti da bi blagovali, na uobičajen i bezazlen način.*«¹⁴

Identitet euharistijskoga čina jasno je izražen oko 160. godine u *Prvoj apologiji* sv. Justina, gdje se opisuje zajednica krštenih kao slavljenička zajednica u kojoj se pozdravlja cjelovom mira, prinose se darovi kruha i vina, uzdiže se duga molitva hvale i prošnje Ocu u

¹² J. A. JUNGSMANN, *Missarum sollemnia*; Casale (1953.), str. 20 ss.

¹³ Usp. *Didaché* 9-10 i 14-15, u: *SCh*, 248/bis.

¹⁴ C. Plini Caecili Secundi, *Epistularum libri decem*, X., 96; Oxford 1963.

ime njegova Sina Isusa Krista na koju svi odgovaraju: »Amen, amen.« Slijedi pričest posvećenim darovima, čuvajući komad kruha koji se nosio onima koji nisu nazočili slavlju. Malo iza toga, Justin donosi zbijen sažetak nauka o euharistiji i predstavlja euharistijsko slavlje koje se slavi na »*dan sunca*«. ¹⁵ Oblikovanje jedinstvene euharistijske liturgije već se može susresti u Hipolitovu crkvenom uređenju koje seže u početak 3. stoljeća, zajedno s molitvom koja slavi Božje spasenjsko djelo u Kristu u euharistijskome spomenu zajednice. ¹⁶

U stoljećima kasnoga Starog vijeka i visokoga Srednjeg vijeka, slavljenje i sudjelovanje u euharistiji shvaćani su kao konstitutivni elementi svake kršćanske zajednice.

Tako se u povijesti Crkve možemo, puni zahvalnosti, diviti »*razvoju obrednih oblika tijekom povijesti, u kojima se spominjemo događaja našega spasenja. Kroz cijelu povijest Crkve, u svakome njenom razdoblju – od mnogostrukih oblika u prvim stoljećima, koji još uvijek blistaju u obredima drevnih Crkava Istoka, do širenja rimskoga obreda, od jasnih uputa Tridentskoga koncila do liturgijske obnove Drugoga vatikanskog koncila – euharistijsko slavlje, kao izvor i vrhunac života i poslanja Crkve, u liturgijskom obredu sjaji svekolikim bogatstvom raznolikosti oblikâ*«. ¹⁷

3.3. Srednjovjekovni sažetak

Drugi vatikanski koncil nas podsjeća na temelje učenja 'Anđeoskoga učitelja' ¹⁸ da su »*svi sakramenti, kao i sve crkvene službe i djela apostolata, čvrsto povezani sa svetom euharistijom i prema njoj su usmjereni. U presvetoj je, naime, euharistiji sadržano svekoliko duhovno dobro Crkve, to jest sam Krist, naš Vazam i živi kruh.*«. ¹⁹

Upravo sv. Toma Akvinski u svojoj 'Summi' donosi sažetak srednjovjekovnoga nauka o euharistiji koji će biti velikim dijelom potka kasnijega euharistijskog nauka. Toma naglašava dva motrišta. ²⁰ Prije svega, euharistija je najvažniji sakrament, jer je u njemu bitno (*essentialiter*) prisutan Krist, dok nam u drugim sakramentima Krist dolazi u pomoć samo putem svoje milosti i svoje snage.

Nadalje, ostali su sakramenti usmjereni prema euharistiji, koja je zadnji razlog sakramentalnoga života. Sakrament svetoga reda, naime, ima svrhu uprisutniti ga; krštenje i, dijelom, sveta potvrda primiti ga; pomirenje/pokora i bolesničko pomazanje opraštaju grijeha, da bi se na doličan način primilo Kristovo tijelo. U ženidbi, znaku zajedništva Krista i Crkve, slavlje euharistije učvršćuje zajedništvo supružnika, muža i žene između njih i s Kristom.

¹⁵ JUSTIN, *Apologia I*, 65. 67; u: *SCh*, 507.

¹⁶ HIPOLIT, *Traditio Apostolica*, 4; u: *SCh*, 11/bis.

¹⁷ *SCa*, 3.

¹⁸ Tako je Tomu Akvinskoga nazvao sveti Pio V. 1567. godine. Pio XI., u enciklici *Studiorum Ducem* (AAS XV/1923., 309-326), naziva ga 'Eucharistiae praeco et vates maximus'.

¹⁹ *PO*, 5.

²⁰ Usp. TOMA AKVINSKI, *Summa Theologica [STh]*, Bologna 2014., III., q. 65., a. 3; svezak IV., str. 781.

U euharistijskome slavlju uprisutnjuje se spasenjska Kristova žrtva, njegov vazam smrti i uskrsnuća. Zbog toga je sveta misa primjeren okvir u kojemu slavljenje ostalih sakramenata upućuje na euharistiju.²¹

3.4. Protestantska reforma i Tridentski koncil

»O, sveta gozbo, na kojoj se Krist blaguje: slavi se spomen muke njegove, duša se ispunja milošću i daje nam se zalog buduće slave.« U antifoni evanđeoskoga hvalospjeva Druge večernje svetkovine Presvetoga Tijela i Krvi Kristove liturgija Crkve daje osjetiti njezinu neprestanu zadivljenost zbog čuda euharistije i sažima katolički nauk o biti toga sakramenta.²²

Euharistija ne samo da sadrži milost, poput drugih sakramenata, nego samoga autora milosti, Krista i njegovo spasenjsko djelo. Zbog toga se i radi o najvećemu daru.²³ Tridentski koncil nije kanio stvoriti sveobuhvatan i potpun traktat o euharistiji, nego samo odgovoriti na probleme koje je istaknula Reformacija i sačuvati cjelovitost otajstva.²⁴

O stvarnoj Kristovoj prisutnosti u euharistiji Koncil uči da je u »časnome sakramentu svete euharistije, nakon posvete kruha i vina, Gospodin naš Isus Krist, pravi Bog i pravi čovjek, sadržan istinski (vere), zbiljski (realiter) i bitno (substantialiter) u prilikama tih vidljivih stvarnosti.«²⁵ Ta stvarna trajna prisutnost ostvaruje se transupstancijacijom: »Posvetom kruha i vina vrši se preobrazba cijele biti (supstancije) kruha u bit Kristova tijela i cijele biti vina u bit njegove krvi. Tu pretvorbu Katolička Crkva prikladno i naovlastito zove 'transupstancijacija'.«²⁶

Kao alternativa tridentskomu pojmu 'transubstantiatio' predlagani su pojmovi: 'transignifikacija', odnosno 'transfinalizacija'. U buduće će moći biti predloženi još neki kao prikladniji današnjoj kulturi, kako bi opisali tu stvarnu, otajstvenu promjenu. U svakome slučaju, nijedan od tih pojmova ne može pobjeći od jezično-filozofijske ograničenosti i provizornosti pojma 'transupstancijacija'.²⁷

O žrtvenomu karakteru svete mise Tridentski koncil naučava: »Isti, dakle, Bog i Gospodin naš... na posljednjoj večeri, 'one noći kad bijaše predan' (1Kor 11, 23), kako bi ljubljenoj Zaručnici, svojoj Crkvi, ostavio vidljivu žrtvu (kao što to traži ljudska narav), koja bi trebala predstavljati onu krunu, samo jedanput prinešenu na križu i koja bi bila spomen na nju do kraja vremena i koje bi se spasonosna snaga primjenjivala za oprostjenje naših svagdanjih grijeha... prikazao je Bogu Ocu svoje tijelo i krv, pod prilikama kruha i vina.«²⁸

²¹ Usp. *STh*, III., q. 79., a. 1.; svezak IV., str. 1007.

²² Usp. *MND*, 29.

²³ »Euharistija se zove žrtva (*hostia*), budući da sadrži Krista osobno, koji je '*hostia salutaris*', spasenjska žrtva«, u: *STh* III., q. 73., a. 4. ad 3; svezak IV., str. 912.

²⁴ Usp. *DH*, 1725.

²⁵ *DH*, 1636.

²⁶ *DH*, 1652.

²⁷ Usp. C. GIRAUDDO, *In unum corpus (U jedno Tijelo)*, Cinesello Balsamo 2000., str. 453.

²⁸ *DH*, 1739–1740.

Sveta misa nije, dakle, nova žrtva, kao da jedina i savršena Kristova žrtva ne bi bila učinkovita i dostatna (usp. *Heb 10, 12*), nego je '*re-praesentatio*', ponovno posadašnje: ona nam dopušta ući u vječnu sadašnjost Kristove žrtve. Ono što se ponavlja je sakramentalni čin i mogućnost našega prinošenja.²⁹

Među tim temama, koje u bitnome donose srednjovjekovni traktati, iznimku čini tema euharistije kao znaka jedinstva, karakteristična za veliku patrističku tradiciju koju Koncil navodi samo u moralnome vidiku: »*Ovaj sveti sabor očinskom ljubavlju opominje, potiče, moli i zaklinje... da se svi i pojedini kršćani... konačno ujedine i budu složni u tome 'znaku jedinstva', u toj 'svezi ljubavi', u tome simbolu sloge...*«³⁰

²⁹ Usp. C. JOURNET, *Le mystère de l'Eucharistie (Otajstvo euharistije)*, Paris 1980., p. 33.

³⁰ *DH*, 1649.

4.

EUHARISTIJA NA DRUGOME VATIKANSKOM KONCILU

Prvi obnoviteljski poticaj, nakon dekretâ Tridentskoga koncila koji su u sljedećim stoljećima usmjeravali teološka promišljanja i katehezu, došao je od liturgijskoga pokreta. Polazeći od pastoralnih zahtjeva taj je pokret – između ostaloga – pridonio ponovnom otkrivanju euharistije kao prisutnosti spasenjskoga djelovanja Kristova vazma i vrjednovanju načela ‘djelatnoga (aktivnoga) sudjelovanja’.

Tako je, zajedno s djelovanjem biblijskoga i patrističkoga pokreta, pripremio pogodno tlo – u kontekstu povratka na izvore i na Predaju potvrđenu od strane Drugoga vatikanskoga koncila – za stvaranje nove sinteze nauka o euharistiji. Premda nije donio neki poseban tekst o euharistiji, Drugi vatikanski koncil obrađivao ju je u puno dokumenata, a ne samo u Konstituciji o liturgiji.

4.1. Euharistija je vrelo i vrhunac kršćanskog života

Za Drugi vatikanski koncil slavlje euharistije je »*vrelo i vrhunac cjelokupnoga kršćanskoga života*«,³¹ »*korijen i stožer*« kršćanske zajednice,³² »*vrelo života Crkve*«,³³ »*vrelo i vrhunac svekolike evangelizacije*«,³⁴ »*središte i vrhunac svega života crkvene zajednice*«,³⁵ od nje »*Crkva neprestano živi i raste*«³⁶.

Tvrđnja da je euharistija »*vrelo i vrhunac života i predanja Crkve*« duboko je ukorijenjena u našem govoru, postavši opće mjesto u teologiji. Podrijetlo joj se nalazi u *Lumen Gentium*, gdje se, govoreći o »*zajedničkome svećeništvu*« svih vjernika, kaže: »*Sudjelujući u euharistijskoj žrtvi, koja je izvor i vrhunac svega kršćanskog života, oni [vjernici] prinose Bogu božansku Žrtvu i same sebe s Njome...*«³⁷

Euharistija nije samo čin cijeloga svećeničkog naroda, nego je i njegova ‘forma’ (oblik), to jest model, utroba iz koje se rađa Crkva. Na drukčiji bismo način mogli reći da je u »*presvetoj euharistiji sadržano svekoliko duhovno dobro Crkve, to jest sam Krist, naš Vazam i živi kruh; po svome tijelu, koje je oživio Duh Sveti i koje je oživljavajuće, on daje ljudima život*«³⁸.

³¹ LG, 11.

³² PO, 6.

³³ UR, 15.

³⁴ PO, 5.

³⁵ ChD, 30.

³⁶ LG, 26.

³⁷ Ta se definicija iz LG, 11 vraća također u: SC, 10; ChD, 30; AG, 9 i 39; UR, 15; PO, 5 i 14; AA, 3; GS, 38. Usp. R. FALSINI, *La liturgia come «culmen et fons»: genesi e sviluppo di un tema conciliare*” (Liturgija kao ‘vrhunac i vrelo’: nastajanje i razvitak jedne koncilske teme), u: AA.VV., *Liturgia e spiritualità* (Liturgija i duhovnost), Roma 1992., 27–49.

³⁸ PO, 5.

Koncil zatim predstavlja euharistiju ne samo u odnosu prema žrtvi na križu, nego prema cjelokupnomu vazmenom otajstvu: »Naš je Spasitelj na Posljednjoj večeri, one noći kad je bio predan, ustanovio euharistijsku žrtvu svojega tijela i svoje krvi da time kroz stoljeća ovjekovječi žrtvu na križu, dok ponovno ne dođe, te da tako svojoj ljubljenoj Zaručnici Crkvi povjeri spomen-čin svoje smrti i svojega uskrsnuća: sakrament dobrote, znak jedinstva, svezu ljubavi, vazmenu gozbu u kojoj se Krist blaguje, duša se napunja milošću i daje nam se zalog buduće slave.«³⁹

Zbog toga euharistija nije samo molitva ili pjesma nego slavlje Vazma, djelovanje usmjereno ne samo prema tvorbi ili uzrokovanju stvarne prisutnosti, nego prema ponovnomu zahvaćanju bogatstva cjelokupnoga vazmenog otajstva.

Druga koncilska novost je suodnos između stola Riječi i euharistijskoga stola. Liturgija Riječi, prikladno povezana s ritmom liturgijske godine, sastavni je dio slavlja. Naime, Krist »je prisutan u svojoj riječi, jer on govori, kada se u Crkvi čitaju Sveta pisma«⁴⁰

U dvodijelnome ustroju euharistijskoga slavlja liturgija Riječi naviješta povijest spase-nja koju ostvaruje Bog, dok liturgija euharistije slavi i uprisutnjuje tu povijest na njezinu vrhuncu: smrt i uskrsnuće Isusa Krista, njegov slavni Vazam.

Prvi dio svete mise naviješta i uprisutnjuje spasenje; drugi dio ga ostvaruje u punini s pomoću sakramentalnoga udioništva u Tijelu i Krvi Kristovoj. Riječ stvara u zajednici onaj stav vjere koji daje puni smisao slavlju sakramentalnoga znaka.

Ta jedinstvena stvarnost djelo je Duha Svetoga, koji je pobudio Riječ i koji je posvetio kruh i vino, da bi ih preobrazio u tijelo i krv Kristovu. »Kao što život Crkve prima svoj rast iz stalnoga sudjelovanja u euharistijskome otajstvu, tako se smijemo nadati novomu poletu duhovnoga života na temelju povećanoga čašćenja Božje riječi, koja 'ostaje zauvijek'«⁴¹

4.2. Euharistija čini Crkvu

Na Koncilu euharistija doseže svoju punu crkvenu dimenziju, prema izrazu francuskoga isusovca Henrija de Lubaca (1896.-1991.), »Euharistija čini (ostvaruje) Crkvu«, što potvrđuje povratak euharistijskoga modela koji su razvili crkveni oci. Euharistijsko slavlje je dinamičan događaj u kojemu Crkva prima preobražene darove kruha i vina, kako bi se u svoje vrijeme preobrazila u Tijelo Kristovo. Kršćanska je zajednica pozvana primiti euharistijsko tijelo, da bi postala njegovo eklezijalno, crkveno tijelo.

Ta pričesnička dimenzija Crkve, utemeljena na euharistiji, razvijena je naročito u konstituciji 'Lumen Gentium'. I brzim prolaženjem kroz taj koncilski dokument od samoga se početka susreću važne tvrdnje: »Sakramentom euharistijskoga kruha posadašnjuje se i ozbiljuje

³⁹ SC, 47.

⁴⁰ SC, 7. Isti broj detaljno navodi različite načine Kristove prisutnosti u slavlju i predstavlja jednu od najnovijih koncilskih tvrdnja u odnosu prema srednjovjekovnoj euharistijskoj pobožnosti.

⁴¹ DV, 26.

jedinstvo vjernikâ, koji tvore jedno tijelo u Kristu«⁴², što izravno upućuje na pavlovski tekst u 1Kor 10, 17.

Istu se izjavu preuzima malo iza toga: »*Postajući stvarno dionicima Gospodnjega tijela u lomljenju euharistijskoga kruha, mi smo uzdignuti u zajedništvo s njime i među sobom. 'Budući da je kruh jedan, i mi mnogi smo jedno tijelo – svi koji smo dionici jednoga kruha'* (1 Kor 10, 17). Tako svi mi postajemo udovima toga Tijela (usp. 1 Kor 12, 27), a 'pojedinci postaju udovima jedni drugima' (Rim 12, 5).«⁴³ Euharistija ne samo da upućuje na jedinstvo Crkve nego ga ostvaruje: »*Okrijepljeni Kristovim tijelom na svetome zboru, oni [vjernici] na konkretan način pokazuju jedinstvo Božjega naroda, koje se ovim najuzvišenijim sakramentom prikladno označuje i čudesno ostvaruje.*«⁴⁴

No, najvažniju tvrdnju o toj temi nalazimo ipak u dijelu koji se odnosi na biskupsku službu. Nakon što je precizirano da euharistijska ekleziologija vodi u novo teološko vrjednovanje partikularne Crkve, kaže se: »*U svakome zajedništvu oltara pod svetom službom biskupa pokazuje se simbol one ljubavi i 'jedinstva otajstvenoga tijela, bez kojega [jedinstva] ne može biti spasenja'. U tim zajednicama, makar su one često malene i siromašne ili žive u raspršenosti, prisutan je Krist, čijom se moći združuje jedna, sveta, katolička i apostolska Crkva. Jer 'udioništvo u Kristovu tijelu i krvi ne čini drugo doli da prelazimo u ono što primarno'.*«⁴⁵

U poslijekoncilske razdoblju vraćanje euharistijske ekleziologije zajedništva došlo je od izvanrednoga zasjedanja Biskupske sinode 1985. koja je u središte svoga rada stavila Crkvu kao zajedništvo: »*Ekleziologija zajedništva je središnja i temeljna ideja u koncilskim dokumentima [...]. Temeljno se radi o zajedništvu s Bogom po Isusu Kristu u Duhu Svetome. To zajedništvo postoji u Božjoj riječi i u sakramentima. Krštenje su vrata i temelj zajedništva u Crkvi. Euharistija je vrelo i vrhunac svekolikoga kršćanskog života. Zajedništvo Kristova euharistijskog tijela znači i ostvaruje, to jest izgrađuje, prisno zajedništvo svih vjernika u tijelo Kristovo koje je Crkva.*«⁴⁶

Zbog toga će Ivan Pavao II. moći ustvrditi da postoji »*uzročni utjecaj euharistije (causalis Eucharistiae impulsus) na samim počecima Crkve*«⁴⁷.

⁴² LG, 3.

⁴³ LG, 7.

⁴⁴ LG, 11.

⁴⁵ LG 26.

⁴⁶ *Relatio finalis*, II C 1; u: EV, IX., Bologna 1987., str. 1761.

⁴⁷ EE, 21.

5.

EUHARISTIJSKO SLAVLJE - VRELO I VRHUNAC CRKVENOGA ŽIVOTA

Slavljenički ustroj euharistije ovako je predstavljen u *Općoj uredbi Rimskoga misala*: »Misa se na neki način sastoji od dvaju dijelova: od liturgije riječi i euharistijske liturgije, koje su tako usko međusobno povezane da tvore jedan bogoštovni čin. U misi se, naime, pripravlja kako stol Božje riječi tako i Kristova tijela, s kojega vjernici primaju pouku i okrjepu. Neki pak obredi slavlje otvaraju, a neki ga zaključuju.«⁴⁸

Misa je sastavljena od dvostrukoga stola,⁴⁹ uokvirenog određenim manjim obrednim trenutcima, nužnima za uravnoteženost cijeloga slavlja. Sve je to došlo do nas s pomoću bogate i stoljetne predaje vjere, koju je liturgijska obnova – promicana Drugim vatikanskim koncilom – pozorno vrjednovala sa svrhom da vodi vjernike »u ono svjesno, djelatno i potpuno sudjelovanje, tijelom i duhom, prožeto vjerom, ufanjem i ljubavlju, koje Crkva jako želi i koje zahtijeva sama narav slavlja«⁵⁰.

Zato je liturgijski obred, slavljen u vjernosti Crkve poslanju svoga Gospodina (»Ovo činite meni na spomen.«), trajan i životan plod djela evangelizacije koju je izvršio Isus Krist i koju je on povjerio apostolima i njihovim nasljednicima.

Na to podsjećaju Djela apostolska u sažetku posvećenom životu prve apostolske zajednice (usp. *Dj* 2, 42.46-47). To spominje apostol Pavao u svome svjedočanstvu Korinćanima (usp. *1Kor* 11, 23). To omogućuje vidjeti evanđelist Luka u pripovijedanju o učenicima u Emausu (usp. *Lk* 24, 13-35), gdje je vazmeno iskustvo uskrsnuloga Gospodina predstavljeno s obilježjima koja su tipična za nedjeljnu euharistijsku liturgiju.

U liturgijskoj gesti slavlja postoji navještaj Kristova vazma i njegova povratka; izvor života, vjere i poslanja; zajednička i narodna škola zajedništva; dinamičan poticaj za evangelizaciju. Da bi se otkrila blaga svega toga, prođimo obrednim dijelovima svakoga euharistijskog slavlja mistagoškom metodom.⁵¹

⁴⁸ *OURM*, 28. Liturgije raznih istočnih Crkava, i katoličkih i pravoslavnih, u glavnim crtama slijede isti ustroj, dok u detaljima, i unutar sebe samih, predstavljaju bogatu različitost.

⁴⁹ *SCa*, 44: »S dvaju stolova Božje riječi i Kristova tijela Crkva prima i daje vjernicima Kruh života.«

⁵⁰ *OURM*, 18.

⁵¹ Usp. *KKC*: »Liturgijska kateheza ide za uvođenjem u Kristovo otajstvo (ona je stoga 'mistagogija') krećući od vidljivoga prema nevidljivomu, od znaka prema označenomu, od 'sakramenta' prema 'otajstvu'.« (br. 1075). Usp. C. GIRAUDO, *In unum corpus...* nav.; P. DE CLERCK, *La celebrazione eucaristica. Senso e dinamica (Euharistijsko slavlje. Smisao i dinamika)*, u: M. BRUARD (ur.), *Eucharistia*, Bologna 2004., str. 379-397.

5.1. Euharistijsko slavlje, vrelo kršćanskoga života

a. Uvodni obredi

»Kada se puk okupi.«⁵² Riječi *Opće uredbe Rimskoga misala* bitne su za razumijevanje onoga što tvori euharistijsko slavlje. Okupljenost Božjega puka u zajednicu prva je sakramentalna stvarnost svete mise. Ta crkvena pozvanost na zajedništvo, onkraj svoga konkretnoga uspostavljanja, konstituiranja, i onkraj briga pojedinaca, zapravo je božansko okupljanje, božanski saziv. To nije uvijek jasno u svijesti naroda i pastira, jer se s vjerskim razlozima miješaju drugi razlozi. Uvodni obredi imaju zadaću posredovati između nakana subjekata, okupljenih/ pozvanih na slavljenje i zahtjeva samoga slavlja.

Uvodni obredi (pjesma, znamenovanje znakom križa, pozdrav predsjedatelja zajednici, uvodni nagovor, pokajnički čin, himan »Slava« i zborna molitva),⁵³ dok uspostavljaju komunikaciju između Boga i njegova naroda te vjernikâ međusobno, pokazuju svu širinu snage glede evangelizacije duha i srca vjernika.

Predsjedateljevo izražavanje počasti oltaru i znamenovanje znakom križa očituju sakramentalnu vrijednost oltara i zajednice. Pozdrav kratkom formulom: »*Gospodin s vama*« ili drugim izričajima, istodobno očituje prisutnost Krista uskrsloga među svojim i otajstvo okupljene Crkve.

Razni obrasci pokajničkoga čina obraćaju se Bogu Ocu ili Kristu, da bi molili oprostjenje grijeha i više su poziv na obraćenje negoli naglašavanje grješnosti. Nakon himna »*Slava Bogu na visini*«, svećenik – pozivom: »*Pomolimo se*« – poziva na trenutak molitve u tišini, prije izgovaranja molitve koja u crkvenome izričaju skuplja molitve zajednice. »*Amen*« koji zaključuje molitvu naviješta vjeru u dobrotu Boga koji će uslišati zazivanje svoga naroda.

Uvodnim obredima vjernici tvore 'svetu zajednicu' i tu primaju Radosnu vijest da, »*budući da su ponovno rođeni ne iz raspadljivoga, nego iz neraspadljivoga sjemena (usp. 1Pt 1, 23), ne iz puti, nego iz vode i Duha Svetoga (usp. Iv 3, 5-6) te su konačno postavljeni 'izabranim rodом, kraljevskim svećenstvom, svetim pukom, stečenim narodom, ... nekoć nenarod, a sada Božji narod' (1 Pt 2,9-10)*«⁵⁴.

b. Liturgija Riječi

Euharistijska okupljenost pozivom vodi, dakle, do stola Riječi, gdje navještaj Sv. Pisma postaje susret milosti s uskrsnulim Gospodinom.⁵⁵ Dok se sluša naviještena Riječ u

⁵² OURM, 47.

⁵³ OURM, 46: »Svrha je tih obreda da vjernici, sabrani u jedno, ostvare zajedništvo, pravo se raspolože za slušanje Božje riječi i dostojno slavljenje euharistije.«

⁵⁴ LG, 9.

⁵⁵ OURM, 55: »U čitanjima, naime, koja tumači homilija, Bog govori svome narodu, otkriva mu otajstvo otkupljenja i spasenja te mu pruža duhovnu hranu. Sam je Krist po svojoj riječi prisutan među vjernicima. Tu Božju riječ narod usvaja šutnjom i pjesmama te prijanja uz nju ispoviješću vjere. Njome nahranjen, upravlja sveopću molitvu za potrebe cijele Crkve i za spasenje svega svijeta.«

liturgijskoj zajednici, slavljenje se unosi u logiku povijesti spasenja; postaje crkvenim iskustvom Božje objave i postaje se učenicima u školi Gospodina Isusa, jedinoga i istinskoga Učitelja.

Liturgija Riječi poučava napraviti jedinstveni sažetak Staroga i Novoga zavjeta, kako to predviđa slaviteljsko uređenje Lekcionara koji je šire otvorio »biblijske riznice, tako da se tijekom unaprijed utvrđenoga broja godina narodu pročita istaknutiji dio svetih Pisama«⁵⁶. Velika intuicija crkvenih otaca, prema kojoj je Novi zavjet predoznačen, najavljen u Starome zavjetu, a Stari je posvema objavljen u Novome zavjetu, nalazi se u temelju liturgijske uporabe Svetoga pisma.

U tome smislu, navještaj evanđelja postaje žarištem spasenjskoga razgovora između Boga i njegova naroda tijekom povijesti: »Krist ne govori u prošlosti nego u našoj sadašnjosti, baš kao što je prisutan i u liturgijskome činu. Na tome sakramentalnom obzoru kršćanske objave, poznavanje i proučavanje Božje riječi omogućuju nam da bolje cijenimo, slavimo i živimo euharistiju.«⁵⁷

Navještaj u homiliji pomaže preobraziti slušanje u prihvaćanje Riječi omogućujući dozrijevanje raspoloživosti za evanđelje i pomažući usvajanje primjera Krista Gospodina koji se je prinio Ocu te braći i sestrama.⁵⁸ Svrha homilije jest dati vjernicima mogućnost udioništva u otajstvu koje su došli slaviti.

Liturgija Riječi zaključuje se sveopćom molitvom, u kojoj »narod vrši službu svoga krsnog svećeništva«⁵⁹.

c. Euharistijska liturgija

Prjelazak od liturgije Riječi u euharistijsku liturgiju pospješuje uzajamnu integraciju Riječi i Sakramenta te vjernicima dopušta shvatiti da Riječ oraspoložuje za sakrament, a sakrament djelotvorno ostvaruje Riječ.

Slavljenička shema euharistijske liturgije (darovi – euharistijska molitva – pričest) predstavlja se kao liturgijsko-obredni odražaj gesta koje je Krist učinio na Posljednjoj večeri.

Obredi predstavljanja darova jasno naviještaju dobrotu svega stvorenoga, jer je »plod zemlje i rada ruku čovječjih« određeni da bude sakrament Tijela i Krvi Gospodinove. To je vrelo blagoslova, jer pogled na stvoreno otvara srce za zahvalnost, a prinosom kruha i vina pripravlja se »nadbithna« (izraz koji se koristi u Molitvi Gospodnjoj u Mt 6, 11: gr. *epiousios*, doslovno: *nadbithan*) i nebeska hrana.

Glede euharistijske molitve, srca svega liturgijskog obreda, usmjerimo pozornost na barem dva njezina najznakovitija vidika: anamnezu i epiklezu.

⁵⁶ SC, 51.

⁵⁷ SCa, 45.

⁵⁸ Usp. C. M. MARTINI, *Sia pace sulle tue mura (Neka bude mir na zidinama tvojim)*, Bologna 1984., str. 128-129.

⁵⁹ OURM, 69.

Anamneza je slavljenje-spomenčin Božjih djela u korist njegova naroda. Zbog toga se euharistijska molitva otvara davanjem hvale, zahvaljivanjem, veličanjem Boga za riječi i djela kojima je preobrazio povijest svijeta u mjesto spasenja. Na vrhuncu čudesnih djela učinjenih za nas nalazi se spomen Vazma »ljubljenoga« Sina, »znaka vječnoga saveza«⁶⁰.

Epikleza, odnosno zazivanje Duha Svetoga po kojemu se ostvaruje sakrament, razvija se poglavito zazivnom molitvom: »Uistinu svet si, Gospodine, izvore svake svetosti. Tebe, zato, molimo: rosom Duha svoga posveti ove darove.«⁶¹ Kruh i vino preobraženi su snagom Duha u tijelo i krv Gospodinovu (prva epikleza), kako bi »svi pričesnici ovog jednog kruha i kaleža, Duhom Svetim sabrani u jedno tijelo, u Kristu postali živa žrtva – na hvalu slave tvoje« (druga epikleza)⁶².

Po Duhu Svetome, slaveći euharistiju, Crkva sebi i svijetu daruje sakramentalno tijelo Gospodina Isusa, da bismo u pričesti istoga tijela postali eklezijalno (crkveno) Kristovo tijelo, njegov sveti narod.

Sve euharistijske molitve, kako iz prošlosti tako i današnje, vode slavlje prema tomu eklezijalnom cilju: vlastiti i poseban plod svete mise je izgradnja kršćanske zajednice u njenome zajedništvu života s Isusom Kristom i u dijeljenju života s braćom i sestrama u vjeri.

Sudjelujući u euharistijskoj molitvi vjernici daju hvalu, blagoslivljaju, slave Gospodina. U zahvaljivanju, koje cijela Crkva, glava i tijelo, upućuje Ocu za njegovo djelo spasenja, a osobito zbog toga jer je poslao svoga Sina, prisutni u slavlju nasljeđuju Isusa koji je »ljubio svoje koji bijahu u svijetu, do kraja ih je ljubio« (Iv 13, 1). Euharistijom za euharistijom oni uče govoriti s Njime: »Ovo je moje tijelo koje će se za vas predati« i postaju »živom žrtvom na hvalu slave tvoje«⁶³.

d. Pričesni obredi

Nakon završetka euharistijske molitve, molitva Gospodnja »Oče naš«, obred mira i lomljenja kruha vode prema pričesti koja je vrhunac svete mise: sada se Krist zbiljski prinosi svojoj braći i sestrama, uključuje ih u svoj vazmeni »prjelazak«, hrani ih i uvodi u život Presvetoga Trojstva.

U novozavjetnoj euharistijskoj katehezi euharistija je kruh za putovanje, hrana potrebna za sve životne okolnosti. Euharistijski čin usmjeren je ne samo prema stvaranju ili uzrokovanju euharistijske prisutnosti, nego prema pričesti, zajedništvu, ulaženju u logiku života onoga koji postaje hranom. Euharistija, dakle, postaje za nas čin dioništva u Gospodinovu daru, ponašajući se kao Isus Krist koji »se nije kao plijena držao svoje jednakosti s Bogom« (Fil 2, 6). Zajednička pričesna procesija, da bi se primio isti kruh života; »amen« koji osobno potvrđuje istu vjeru Crkve; zajedničko pjevanje i šutnja zahvaljivanja – sve to postaje

⁶⁰ Euharistijska molitva pomirenja, I.

⁶¹ Druga euharistijska molitva.

⁶² Četvrta euharistijska molitva.

⁶³ Četvrta euharistijska molitva.

izvorom ljubavi za život vjernika. U zajedništvu s Isusom, kruhom života, rađa se raspoloživost za izgradnju bratskoga zajedništva među ljudima.

e. Završni obredi

Sveta misa zaključuje se upućujući na življenje i na poslanje. Popričesna molitva zaziva da plodovi slavljene euharistije na vidljiv način očituju novo lice ljudskosti Gospodinovih učenika.

Završni blagoslov na sažet način sabire bogatstvo Božjih darova, doživljenih u slavlju, i od njih stvara popudbinu za svjedočanstvo pred svijetom. Otpust (*»Idite u miru.«*) istodobno je poziv na čuvanje primljenoga dara i poslanje, kako bi svi koji su sudjelovali u misnome slavlju u stvarnost ovoga svijeta unijeli Duha Svetoga primljenoga tijekom slavlja: *»Svemogućí Bože, daj da se opojeni i nahranjeni ovim otajstvima preobrazimo u ono što smo primili.«*⁶⁴

5.2. Štovanje euharistije izvan mise

Štovanje euharistije izvan mise Crkva je uredila pripadnim obrednikom pod naslovom: *O svetoj pričesti i o štovanju euharistijskoga otajstva izvan mise*.⁶⁵ Dok liturgijski prevodi odredbe koje je Pavao VI. izrazio naputkom *Eucharisticum Mysterium*, Obrednik nudi kriterije za uređenje euharistijskoga štovanja koristeći se pogledom na euharistiju koju je ponudio Drugi vatikanski koncil. Znakovit je raspored triju poglavlja koja tvore Obrednik: pričest izvan mise, pričest i popudbina koja se nosi bolesniku, razni oblici štovanja euharistije. Baš u tome zadnjem dijelu nalazi se predstavljanje značenja euharistijskoga klanjanja zajedno s odgovorima na brojna praktična pitanja. To je uporište koje se ne može zanemariti.

Ako je glavna svrha čuvanja posvećenih prilika – što potvrđuje predaja – pričest koja se – u obliku popudbine – nosi nenazočnima na euharistijskome slavlju i bolesnima, glede štovanja euharistije se tvrdi da je *»slavlje euharistije u misnoj žrtvi uistinu vrelo i svrha štovanja koje se euharistiji daje izvan mise«*⁶⁶. Budući da je dakle, euharistijsko slavlje *»središte svekolikoga kršćanskoga života«*, treba pripaziti da se *»štovanje Presvetoga sakramenta očituje u svojoj jasnoći, s pomoću znakova, u svome odnosu prema misi«*⁶⁷.

»Čin klanjanja izvan svete mise – podsjetio je Benedikt XVI – produljuje i pojačava ono što je učinjeno u samome liturgijskom slavlju. Naime, samo u klanjanju može sazrijevati duboko i istinsko prihvaćanje. Upravo u tome osobnom susretu s Gospodinom dozrijeva i društveno poslanje Crkve,

⁶⁴ Rimski misal, Popričesna molitva 27. nedjelje kroz godinu: *»Concéde nobis, omnípotens Deus, ut de percéptis sacraméntis inebriémur atque pascámur, quátenus in id quod súmimus transeámus.«*

⁶⁵ SVETA KONGREGACIJA ZA BOGOŠTOVLJE, *Rituale Romanum* (21 iunii 1973), *De Sacra Communione et de Cultu Mysterii Eucharistici extra Missam*, u: EV, IV., str. 1624-1659.

⁶⁶ *Ondje*, 2.

⁶⁷ *Ondje*, 82.

koje je sadržano u euharistiji i koje želi ukloniti zaprjeke ne samo između Gospodina i nas, nego nasdasve zaprjeke koje nas razdvajaju jedne od drugih.«⁶⁸

Bitno i temeljno načelo koje povezuje slavljenje i štovanje euharistije izvan mise dopušta ponajprije dati ovom zadnjem njegove prostorne odrednice. Zbog neizostavnoga odnosa koji povezuje euharistijsko štovanje sa slavljem »neka se brižno izbjegava sve što bi moglo na stanovit način staviti u drugi plan želju Krista koji je ustanovio Presvetu euharistiju poglavito radi toga da bude nama dana za hranu, lijek i olakšanje.«⁶⁹ Zbog toga se kaže da »ciborij ili pokaznica budu stavljani na oltarnu ploču« precizirajući tako da je mjesto euharistijskoga klanjanja oltar euharistijskoga slavlja.⁷⁰ Zbog istoga razloga štovanje euharistije izvan mise redovito se odvija u crkvi ili kapeli u kojima se dolazi k stolu Riječi i Kruha.

Povezanost između slavlja i štovanja euharistije izvan mise, dopušta naglasiti ne samo Gospodinovu 'stvarnu prisutnost', nego i pozorno razmotriti ostale dimenzije toga otajstva, koje su izbljedjele ili su pak znatno obogaćene teološkim otkrićima u 20. stoljeću. Jer, »euharistijom se ne prelazi od Kristove neprisutnosti u Njegovu prisutnost, nego od Njegove višeoblične prisutnosti u spomen-čin njegova darivanja u žrtvi, ulazeći u zajedništvo s njim koji daruje sebe sama čineći nas dionicima svoga novog saveza u svojoj krvi«⁷¹.

Treba se, dakle, dopustiti oblikovati objektivnošću euharistijskoga otajstva, spomenčina vazma Gospodnjega, iz kojega izvire Crkva: ako su Riječ i euharistija isti kruh koji treba blagovati i usvojiti, dva lica istoga otajstva koja se uzajamno osvjetljuju, u razvoju euharistijskoga štovanja neizostavan je navještaj ponekoga odlomka Božje riječi, posebno onih odlomaka koji su prisutni u misnome slavlju toga dana.

Konačno, budući da je posebna milost euharistije izgradnja tijela Crkve, i euharistijsko štovanje obuhvaća zajedničarsku dimenziju koja prevladava nad pukim pojedinačnim ili intimističkim pristupom.⁷²

Euharistijske pobožnosti koje su došle do nas redovito su narasle na temelju individualističke euharistijske teologije.⁷³ Tako, budući da je euharistijsko slavlje »središte i vrhunac svih raznih očitovanja i oblika pobožnosti... sve euharistijske pobožnosti, preporučene i ohrabrivane također enciklikom 'Ecclesia de Eucharistia' i poslijesinodskom pobudnicom 'Sacramentum caritatis',

⁶⁸ SCa, 66.

⁶⁹ Ondje.

⁷⁰ EM, 62; u: EV, II., str. 1149.

⁷¹ L. GIRARDI, «Del vedere l'ostia». *La visione come forma di partecipazione* ('O gledanju hostije'. Gledanje kao oblik sudjelovanja), u: *Rivista Liturgica* 87 (2000), p. 445.

⁷² Usp. D. MICHLER, *L'adorazione eucaristica. Riflessione teologica e progetto pastorale* (Euharistijsko klanjanje. Teološko promišljanje i pastoralno planiranje), San Paolo, Cinesello Balsamo 2003., str. 58.

⁷³ Usp. W. KASPER, *Ecclésiologie eucharistique: de Vatican II à l'exhortation Sacramentum Caritatis* (Euharistijska ekleziologija: od Drugoga vatikanskog koncila do pobudnice 'Sakrament ljubavi'), u: *L'Eucharistie don de Dieu pour la vie du monde. Actes du Symposium international de théologie. Congrès eucharistique* (Euharistija – Božji dar za život svijeta. Radovi Međunarodnoga teološkog simpozija. Euharistijski kongres), Québec, Canada, 11-13 juin 2008.; CECC Ottawa, 2009., str. 211.

trebaju biti usklađene s euharistijskom ekleziologijom usmjerenom prema pričesti, to jest zajedništvu.»⁷⁴

U ozračju zajedničkoga poziva euharistijskoga klanjanja svoje mjesto ima i gesta pojedinačnoga klanjanja članova instituta posvećenoga života, pojedinih vjernika i puno mladih, koji osobno dio svoga vremena provode u molitvi pred Presvetim oltarskim sakramentom. Oni se u tišini izlažu Kristovu pogledu punom ljubavi i – po daru Duha Svetoga – prepoznaju njegovu prisutnost u znaku razlomljena kruha.

Prihvatanje uskrsloga Gospodina spontano potiče na davanje hvale, na zahvaljivanje, na čežnju za dubokim zajedništvom s Kristom, na molitvu za Crkvu i za svijet.⁷⁵ Tako s pomoću molitvenoga zaustavljanja pred euharistijskim sakramentom, sazrijeva velikodušna zauzetost kršćanskoga života, da bi se živjela i svjedočila Radosna vijest u složenosti današnjega svijeta.

⁷⁴ BENEDIKT XVI., *Ad Plenariam Sessionem Pontificii Comitatus Eucharisticis Internationalibus Conventibus provehendis* (Govor sudionicima plenarne skupštine Papinskoga odbora za međunarodne euharistijske kongrese), u: AAS 102 (2010.), str. 900-902.

⁷⁵ Usp. J. M. CANALS, *Prier devant l'Eucharistie* (Molitva pred Euharistijom), u: M. Brouard (ur.), *Eucharistia. Encyclopédie de l'Eucharistie*, Paris 2002., str. 639 - 646.

6.

EUHARISTIJA - IZVOR PREOBRAZBE STVORENOGA SVIJETA

6.1. Kozmičko značenje euharistije

Otajstvo euharistije sažetak je i središte svakoga otajstva vjere. U njoj se usredotočuje Isusova vazmena žrtva, njegova blažena muka, spasenjska smrt i slavno uskrsnuće.

U njoj se ostvaruje i iz nje se proteže cijeli događaj rekapitulacije, ponovnoga uglavljenja, započetoga Kristovim utjelovljenjem: »U Kristu, njegovom krolju, imamo otkupljenje, otpuštenje prijestupa po bogatstvu njegove milosti. Nju preobilno u nas uli zajedno sa svom mudrošću i razumijevanjem obznanivoši nam otajstvo svoje volje po dobrohotnom naumu svojem što ga prije u njemu zasnova da se provede punina vremena: uglaviti u Kristu sve - na nebesima i na zemlji.« (Ef 1, 7-10)

Euharistija ima kozmičku dimenziju koja obuhvaća sve. Njezin sveopći učinak nadilazi Crkvu, čovječanstvo, žive i mrtve i tiče se svega stvorenoga. Raspolaže tom kozmičkom univerzalnošću, jer sadrži Krista, umrloga i uskrsnuloga za nas; On je početak i završetak svega stvorenoga (usp. Kol 1, 15-17). Svojim uskrsnućem Isus je pobijedio moć grijeha i smrti, rasvijetlio je konačni smisao ljudskoga života i stvorenoga svijeta te je predoznačio njegovo ispunjenje. On je siguran temelj »novoga neba i nove zemlje« kojima se nadamo (2Pt 3, 13), početak novoga stvaranja svega stvorenoga (usp. Otk 21,5).

To je početak one posvemašnje preobrazbe, koje čovjek postaje dionikom uskrisujući zajedno s Kristom; preobrazbe na koju je otajstveno (mistički) pozvano sve stvoreno.

6.2. Misa na oltaru svijeta

Krist, Otkupitelj svega stvorenoga, dolazi k nama u svetoj misi i prisutan je u euharistiji. »Po Kristu i s Kristom i u Kristu« Ocu je »svaka čast i slava, u jedinstvu Duha Svetoga«; također čast i slava koji dolaze od ljudi, anđela i cijeloga svemira.

Zbog toga svećenik u euharistijskoj molitvi moli: »Pravo je da te sve stvorenje tvoje slavi«⁷⁶, a uvodeći u hvalospjev »Svet, svet, svet«, koji Bogu pjeva cijeli svemir, govori: »S njima (anđelima) i mi, i našim glasom sve stvorenje pod nebom, zanosnim klicanjem slavimo ime tvoje.« Na završetku euharistijske molitve kaže: »Daj svima nama, djeci svojoj, da... postignemo baštinu nebesku u tvoje kraljevstvu, gdje ćemo te sa svim stvorenjem, oslobođeni raspadljivosti grijeha i smrti, slaviti.«⁷⁷

⁷⁶ Treća euharistijska molitva.

⁷⁷ Četvrta euharistijska molitva.

Kozmička dimenzija euharistijskoga slavlja hrani nadu svega stvorenoga: »I kada se slavi na malenome oltaru neke seoske crkve, euharistija se uvijek, na stanovit način, slavi na oltaru svijeta. Ona sjedinjuje nebo i zemlju; obuhvaća i prožima sve stvoreno. Božji je Sin postao čovjekom, da bi – u uzvišenome činu hvale – sve stvoreno vratio Onomu koji ga je ni iz čega stvorio. Ulazeći u vječno svetište po krvi svoga križa, iznova vraća Stvoritelju i Ocu otkupljenu stvorenost.«⁷⁸

Odnos između obnovljene stvorenosti Kristovim vazmom i euharistije izvrsno je izražen činjenicom da su se prvi kršćani na slavlje euharistije okupljali na prvi dan u tjednu. Prvog dana u tjednu Kristov je grob nađen prazan, a Uskrsli se ukazao svojim učenicima. Euharistija 'dana Gospodnjega' slavi Krista uskrsloga. Isti prvi dan tjedna – polazeći od Staroga zavjeta – podsjeća i na prvi od sedam dana Stvaranja. Tako su kršćani, od samoga početka, u euharistiji slavili otajstvo Krista umrloga i uskrsloga, izvor novoga Stvaranja, u iščekivanju njegova slavnog povratka: »Nedjelja je dan uskrsnuća, 'prvi dan' novoga stvaranja, prvina kojega je Gospodinovo uskrsnulo čovječstvo, zalog konačne preobrazbe svekolike stvorene stvarnosti.«⁷⁹

Zbog toga, svake nedjelje kršćanska zajednica slavi euharistiju navješćujući Isusovu spasenjsku smrt u iščekivanju njegova dolaska kao Gospodina svega stvorenoga.

6.3. Euharistija i preobrazba stvorenoga

Euharistija nije samo središte liturgije kozmosa, svemira, nego je i mjesto uzvišenosti i preobrazbe stvorenoga. Kruh i vino – kao stvoreni darovi – bivaju uzdignuti u viši red postojanja, kada postaju sakramentom Krista uskrsloga.

Ostvaruje se 'čudesna razmjena': mi na oltar stavljamo plodove zemlje i ljudskoga rada, a – po euharistijskoj molitvi – uskrsli se Krist uprisutnjuje u kruhu i vinu. »U euharistiji stvorenje biva uzdignuto na najvišu razinu... Gospodin, na vrhuncu otajstva Utjelovljenja, odlučio je doprijeti do najveće dubine našega bića s pomoću dijela materije. Ne dolazi odozgor, nego iznutra, da bismo ga mogli susresti u samome našem svijetu... Sjedinjen s utjelovljenim Sinom, prisutnim u euharistiji, sav svemir uzdiže hvalu Bogu. Zapravo, euharistija je već sama po sebi čin kozmičke ljubavi... Euharistija združuje nebo i zemlju, obuhvaća i prožima sve stvoreno. Svijet, koji je izišao iz Božjih ruku, vraća mu se u radosnome i savršenome klanjanju.«⁸⁰

Euharistijski 'obrat', pretvorba, početak je one konačne i velebne preobrazbe, prema kojoj je usmjereno sve stvoreno: »Pretvorba biti (supstancije) kruha i vina u njegovo tijelo i krv u stvorenost unosi počelo korjenite promjene, poput kakve 'nuklearne fisije' (...), da potakne proces

⁷⁸ EE, 8. Pisac koji se najodlučnije usmjerio tim putem bio je isusovac Pierre Teilhard de Chardin. U svojoj knjižici *Misa nad svijetom*, objavljenoj 1923., napisanoj u pustinji Ordos u Kini na blagdan Preobraženja, podsjeća da – našavši se bez kruha i vina – on kao prinos Bogu prinosi povijest svijeta: »Budući da sam još jedanput bez kruha, bez vina i bez oltara, uzdići ću se iznad simbola u čisto veličanstvo stvarnoga i prinijet ću ti na oltaru cijele zemlje, rad i muku svijeta.«

⁷⁹ LS, 237.

⁸⁰ LS, 236.

preoblikovanja stvarnosti, kojega će konačno dovršenje biti preobrazba cijeloga svijeta, sve do onoga konačnog stanja u kojemu će Bog biti sve u svima (usp. 1 Kor 15,28).«⁸¹

U svakoj svetoj misi, djelovanjem Duha Svetoga, kruh i vino postaju Kristovim tijelom i krvlju i oni koje se pričeste tim sakramentom preobražavaju se u Krista. Te promjene preduhitruju veliku preobrazbu koja će se ostvariti u uskrsnuću tijela i u Novome stvaranju.

Euharistija, središte hvale koju Bogu daje stvoreni svijet, hrani našu nadu u uskrsnuće i u konačnu preobrazbu svijeta, te je izvor naše zauzetosti u zaštiti stvorenoga.

⁸¹ SCa, 11.

7.

EUHARISTIJA - IZVOR SVETOSTI

U Crkvi, Kristovu tijelu, svaki ud ima različito djelovanje, budući da »*imamo različite darove po milosti koja nam je dana*« (Rim 12, 4.6). Tako svaki član Crkve ostvaruje svoj vlastiti kršćanski poziv u skladu s osobnim oblikom života. Drugi vatikanski koncil poučava da »*oni koje vodi Duh Božji razvijaju jednu svetost u različitim načinima i dužnostima života*« i da među putovima i sredstvima svetosti za dosizanje savršenstva koje odgovara vlastitomu životnom položaju ne može izostati slavljenje sakramenata, »*napose euharistije*«⁸².

7.1. Primjer mađarskih mučenika 20. stoljeća

U euharistijskoj se molitvi obraćamo Gospodinu koji je »*uistinu svet, izvor svake svetosti*«⁸³, koji po Isusu Kristu, »*snagom Duha Svetoga svemu daje život*«⁸⁴ i posvećuje svijet. Upravo po euharistiji svaki krštenik postaje sposoban ponašati se na način koji je dostojan primljenoga poziva (usp. Ef 4, 1).

Puno je mađarskih mučenika i svetaca iz 20. stoljeća koji su snagom euharistije i nasljeđujući Kristovo darivanje života postali »*živom, svetom i Bogu milom žrtvom*« (usp. Rim 12, 1). Spomenimo se nekih od njihovih primjera koji su osvijetlili povijest mađarske Crkve u prošleme stoljeću.⁸⁵

Blaženi *János Brenner* (1931.–1957.)⁸⁶ jedan je od svećenika čijom je sudbinom državna partija željela zastrašiti Crkvu. Otac János bio je pozvan k umirućemu bolesniku u noći 14. prosinca 1957. Na putu su ga na okrutan način ubili članovi tajne policije. Mi ga u Mađarskoj častimo kao mađarskoga svetog Tarzicija, mučenika euharistije. Pokazujući nam živoga Krista u euharistiji on je istodobno postao i primjer za redovnike – bio je, naime, 'tajni' član cistercitskoga reda, ukinutoga komunističkom diktaturom – kao za biskupijske svećenike.

I jurski (Győr) biskup, blaženi *Vilmos Apor* (1892.–1945.) došao je do mučeništva zahvaljujući njegovoj snažnoj euharistijskoj duhovnosti. Često je govorio svojim vjernicima: »*Beskorisno je pohađati svetu misu, ako u sebi nemamo djelatnu ljubav koja izvire iz vjere.*« Tijekom njemačke okupacije branio je progonjene ne gledajući kojoj vjerskoj zajednici ili rasi pripadaju. Na veliki četvrtak 1945. još je proslavio ustanovljenje euharistije sa svojim svećenicima

⁸² LG, 41 i 42.

⁸³ *Druga euharistijska molitva.*

⁸⁴ *Treća euharistijska molitva.*

⁸⁵ Na primjer: blaženi: Szilárd Bogdánffy, János Scheffler, Zoltán Meszlényi, Péter Pál Gojdics, István Sándor, sedam franjevacu mučenika.

⁸⁶ CSÁSZÁR, ISTVÁN – SOÓS, VIKTOR ATTILA, *Magyar Tarziciusz. Brenner János élete és vértanúsága 1931–1957 [Mađarski Tarzicije. Život i mučeništvo Jánosa Brennera, 1931.–1957.]*, Szombathely 2003., str. 49–51.

i vjernicima. Sutradan, na veliki petak, ubio ga je jedan sovjetski vojnik, kada je branio žene koje su se sklonile u podrum biskupske palače.

I blažena *Sára Salkaházi* (1899.–1944.), redovnica, zaštitnica Židova, snagu za mučeništvo crpila je iz euharistijske duhovnosti. U svome je dnevniku zapisala: »*Od euharistije dolazi sva snaga.*«⁸⁷ Unutar društva apostolskoga života Sestara socijalnoga služenja borila se protiv neljudskih posljedica širenja nacionalsocijalizma. Među oko tisuću osoba kojima je to Društvo pružilo sklonište bilo je skoro stotinu osoba koje je osobno spasila sestra *Sára*. Puno je molila tijekom svagdanje mise za potrebnu snagu u toj borbi. Uhitili su ju članovi mađarske fašističke stranke 27. prosinca 1944.; bila je strijeljana i bačena u Dunav.

Sluga Božji *József Mindszenty* (1892.–1975.), kardinal, ostrogonski nadbiskup, u procesu koji je bio farsa, osuđen je od komunističke Države zbog svoga jasnog stajališta protiv bezbožne vlasti i zbog neustrašive obrane prava Crkve i ljudskih prava. S puno ganutljivosti opisao je kako je, tijekom osam godina njegova zatočeništva, vrelo njegove vjernosti i kršćanskoga praštanja, duhovnosti pomirenja i utjehe u zatvoru, bila svakodnevna sveta misa i klanjanje Kristovoj stvarnoj prisutnosti: »*Brižno sam, čeznutljivo čuvao euharistiju. Znao sam da, dok su nas vodili na šetnju, pretražuju moju ćeliju. Zbog toga sam ju nosio sa sobom i na šetnju, i u Vácu. Tamo sam se i pričesćivao. Često sam se i klanjao tako da je tijekom noći euharistija bila sa mnom u mraku. Dodirivao sam ju kroz veo. Koliko samo za zatočenika u njegovoj ćeliji znači Isus u sakramentu.*«⁸⁸

Grkokatoličkoga biskupa iz Transkarpata, blaženoga *Teodora Romzsu* (1911.–1947.)⁸⁹ u-bila je tajna policija po Staljinovu nalogu. Poznata je njegova velika ljubav prema euharistiji. Njegov posljednji čin kao biskupa bila je posveta jedne crkve. I dok se vraćao kući, na njega je naletio kamion, a zatim je u bolnici ubijen otrovnom injekcijom.

Drugomu grkokatoličkom biskupu *Péteru Oroszu* (1917.–1953.), zaređenomu potajno, još su se kao bogoslovu divili zbog njegove ljubavi kojom je sve darivao. Tako je živio i kao biskup. Vojnik koji ga je uhitio, dok je nosio euharistiju bolesniku, ustrijelio ga je dok je poklecao pred raspelom postavljenim uz put.⁹⁰

7.2. Sveopći poziv na svetost

U svakome razdoblju Crkve, na svim stranama svijeta, sveci dolaze iz svih životnih dobi i okolnosti; to su konkretna lica svakoga puka, jezika i naroda. Oni su ljubili i slijedili Krista u svome svakidašnjem životu i jamče nam da je moguće svima ići istim putem.

⁸⁷ D. ISTVÁN (ur.), *Boldog Salkaházi Sára. Emlékkönyv [Blažena Sára Salkaházi. Spomen-knjiga]*, Budimpešta 2006.

⁸⁸ J. Mindszenty, *Emlékirataim [Sjećanja]*, Budimpešta 2015., 395–396.

⁸⁹ L. PUSKÁS, *Megalkuvás nélkül – Boldog Romzsa Tódor élete és vértanúhalála [Bez kompromisa. Život i mučeništvo blaženoga Tódora Romzse]*, Budimpešta 2005.

⁹⁰ L. PUSKÁS, *Ilyeneké Isten országa. Isten Szolgája Orosz Péter (1917–1953) titokban felszentelt püspök élete és vértanúsága [Njihovo je kraljevstvo nebesko. Život i mučeništvo tajno zaređenoga biskupa Pétera Orosza (1917.-1953.)]*, Nyíregyháza 2010.

Njihovi životi, dozreli u vjeri Crkve, očituju istinsko lice kršćanstva. Mi se radujemo njihovoj prisutnosti i njihovoj pratnji te gajimo čvrstu nadu da možemo slijediti njihov hod, kako bismo jednoga dana zajedno dijelili život u blaženstvu.

Svi smo pozvani u puninu života. Sveti Pavao to snažno izražava kada piše: »Svaku je od nas dana milost po mjeri dara Kristova... On i 'dade' jedne za apostole, druge za proroke, jedne opet za evanđeliste, a druge za pastire i učitelje da opremi svete za djelo služenja, za izgrađivanje Tijela Kristova dok svi ne prispijemo do jedinstva vjere i spoznaje Sina Božjega, do čovjeka savršena, do mjere uzrasta punine Kristove.« (Ef 4, 7.11-13)

Drugi vatikanski koncil odražava te riječi Apostola ističući: »Oni koje vodi Duh Božji razvijaju jednu svetost u različitim načinima i dužnostima života...; oni nasljeđuju siromašnoga i poniznoga Krista kako bi zavrijedili biti sudionicima njegove slave« i »stoga je svaki pravi Kristov učenik obilježen ljubavlju prema Bogu i blišnjemu.«⁹¹ To je istinska jednostavnost, veličina i dubina kršćanskoga života. Tako svaki kršćanin postaje kamenčićem velikoga mozaika svetosti koji Bog oblikuje u povijesti, kako bi Kristovo lice sjajilo u punini svoga sjaja.

Ljubav, poput dobrog sjemena, raste i donosi rod zahvaljujući slušanju Božje riječi i sudjelovanjem u euharistiji. Euharistijsko slavlje tvori vrhunac na kojemu Isus svojim darovanjem, predanim Tijelom i svojom prolivenom Krvlju za naše spasenje, objavljuje otajstvo svoga identiteta i pokazuje smisao poziva svakoga vjernika. Tko se hrani tim 'Kruhom života' prima snagu da bi se u svoje vrijeme i sam preobrazio u dar, kao što kaže sv. Augustin: »Budite to što primete i primite to što jeste.«⁹² To obnoviteljsko djelovanje naglašava i papa Franjo: »Kada Krista primamo u pričesti, obnavljamo svoj savez s njim i dopuštamo mu da sve više preobražava naše živote.«⁹³

Zbog toga je bitno ne ostaviti niti jednu nedjelju bez susreta s Kristom uskrslim u euharistiji. To nije dodatni teret, nego svjetlo za cijeli tjedan i izvor života u svetosti. U nedjeljnome susretu s Uskrslim kršćanski život dobiva euharistijski oblik, sposoban oblikovati cijeli život.⁹⁴

7.3. U svagdanjemu životu

Toga su posebno svjesni **svećenici**: »Svećenička duhovnost je bitno euharistijska. Sjeme te duhovnosti nalazi se već u riječima koje biskup izgovara u liturgiji ređenja: »Primi darove svetoga naroda koji se imaju prinijeti Bogu. Budi svjestan onoga što ćeš činiti, provodi u djelo ono što ćeš obavljati i život svoj suobličuj otajstvu križa Gospodnjega.«⁹⁵

Tako, s pomoću svagdašnjega vršenja vlastite službe, oni »rastu u ljubavi prema Bogu i blišnjemu; neka čuvaju savez svećeničkoga zajedništva, neka obiluju u svakom duhovnom dobru te

⁹¹ LG, 41 i 42.

⁹² Sermo 272 1, In die Pentecostes; u: NBA XXXII/2, str. 1162.

⁹³ GeE, 157.

⁹⁴ Usp. SCa, 76-77.

⁹⁵ SCa, 80.

svima pruže živo svjedočanstvo o Bogu, mjereći se s onim svećenicima koji su tijekom stoljeća u poniznom i često skrovitom služenju ostavili prejasni primjer svetosti. Njihova je hvala u Božjoj Crkvi»⁹⁶.

Njima je povjereno 'otajstvo vjere', kako bi – sa svojim zajednicama – mogli prinositi Bogu »duhovne žrtve« (1Pt 2, 5). Štovanje euharistije, kako u misnome slavlju tako i prema Presvetomu sakramentu, postaje »životvorna rijeka koja sjedinjuje ministerijalno svećeništvo sa zajedničkim svećeništvom vjernikâ laika i predstavlja ga u njegovoj vertikalnoj dimenziji i s njegovom središnjom vrijednošću«⁹⁷.

Život posvećen Bogu po evanđeoskim savjetima znači i ostvaruje u Crkvi potpuno darivanje sebe Gospodinu. Tako zavjetima čistoće, siromaštva i poslušnosti posvećene osobe povezuju prinos sebe samih s Kristovim prinosom. To gibanje redovnici obnavljaju u svakoj svetoj misi i pričesti.⁹⁸

Prirodno je da slavljenje euharistije, pričest i euharistijsko klanjanje budu u središtu posvećenoga života, kao vrelo sebedarja koje treba obnavljati iz dana u dan.⁹⁹

Posebno je ohrabrenje upućeno **obiteljima**, da pronađu nadahnuće i snagu iz sakramenta euharistije. »Ljubav između muškarca i žene, otvorenost prema životu i odgojna zadaća, povlaštena su ozračja u kojima euharistija može pokazati svoju preobražajnu sposobnost i voditi u puninu smisla života.«¹⁰⁰ U toj žrtvi Novoga i Vječnoga saveza kršćanski supružnici imaju korijen »iz kojega izrasta, u kojemu je nutarnje oblikovan i neprestano oživljavan njihov bračni savez. Kao ponovno posadašljenje žrtve ljubavi Krista prema Crkvi, euharistija je izvor kršćanske ljubavi«¹⁰¹.

Svijet je polje na koje Bog stavlja svoju djecu poput dobroga sjemena. Baš tamo, u svakidašnjemu životu, svi **kršteni vjernici laici**, ojačani euharistijom, pozvani su živjeti korjenitu novost koju je Krist unio u uobičajene životne okolnosti. Euharistija treba sve dublje utjecati na njihov svagdanji život, noseći ih da budu prepoznati svjedoci u vlastitome ozračju rada i cjelokupnoga društva.

To je svjedočanstvo dao blaženi *László Batthyány-Strattmann* (1870.–1931.), mađarski liječnik, otac jedanaestero djece, koji je kao oftalmolog na uzoran način pomagao siromasima, zauzimajući se za njih ne samo liječeći ih, nego i hraneći njihovu vjeru. Taj liječnik, koji se svakodnevno pričešćivao, živio je euharistijskim životom, zauzet u svome zvanju i u služenju siromasima.

Nadalje, postoji novi naraštaj kršćana, pozvan pridonijeti izgradnji i obnovi ljudskih stvarnosti. To su **mladi**. Nakon puno nasilja i tlačenja, svijet treba njih, radi 'građenja mostova', ujedinjavanja i stvaranja pomirenja. Nakon kulture čovjeka bez poziva, hitno su

⁹⁶ LG, 41.

⁹⁷ DC, 2.

⁹⁸ Usp. SCa, 81.

⁹⁹ Usp. VC, 95.

¹⁰⁰ SCa, 79.

¹⁰¹ FC, 57.

potrebni muškarci i žene koji vjeruju u život te ga prihvaćaju kao poziv koji dolazi od Boga; onkraj odnosa koji su posredovani isključivo 'društvenim mrežama', »samo hrabri mladi, otvorena duha i srca visokim i velikodušnim idealima, moći će vratiti ljepotu i istinu životu i ljudskim odnosima«. ¹⁰²

Put prema postajanju prorocima toga novog doba i glasnicima ljubavi nošen je Božjom riječju i djelatnim udioništvom u euharistiji, središtu života i poslanja svakoga vjernika i svake kršćanske zajednice. Imajući udjela u Kristovu tijelu i krvi te radosno živeći crkveno zajedništvo, djeca i mladi – kao što pokazuju svjetski dani mladih, koji u svoje središte stavljaju slavlje euharistije – naći će snagu za življenje ovoga povijesnog trenutka.

Isus je volio **djecu** i rado ju je susretao (usp. Mk 10, 13). Vodeći prema dovršenju put kršćanske inicijacije s pomoću obiteljske i župne kateheze, misnim slavljem prve pričesti djeca postaju djelatnim članovima kršćanske zajednice.

Sveti Ivan Pavao II. podsjetio je da sveta euharistija hrani ljubav djece prema Isusu: »Isus je želio ostati s nama zauvijek! Želio se prisno sjединiti s nama u svetoj pričesti, da bi nam izravno i osobno očitovao svoju ljubav. Svatko može reći: 'Isus me voli! Ja volim Isusa'... Isus je prijatelj bez kojega se više ne može, kada ga se susrelo i kada se shvatilo da nas voli i da želi našu ljubav... Ostanite dostojni Isusa koga primajte! Budite nedužni i velikodušni! Trudite se uljepšati život svih poslušnošću, uljudnošću, lijepim ponašanjem! Tajna radosti je dobrotа!« ¹⁰³

Na nedjeljnoj misi u župi dječaci i djevojčice poslužuju kod oltara, pjevaju u zboru i nastoje slavlje učiniti radosnim. Zajedno sa svojim obiteljima oni otkrivaju da je susret s Isusom izvor njihove ljubavi i snage za postupni rast u vjeri za »puno pritjelooljenje Kristovu tijelu« ¹⁰⁴.

Na poseban su način s trpećim Kristom sjединjeni: **siromašni, bolesni, progonjeni** zbog pravednosti. Gospodin ih je u Evanđelju proglasio blaženima, »a Bog svake milosti, koji vas pozva na vječnu slavu u Kristu, on će vas, pošto malo potrpate, usavršiti, učvrstiti, ojačati, utvrditi.« (1Pt 5, 10)

Onima koji napuštaju ovaj život Crkva daje bolesničko pomazanje i euharistiju kao popudbinu, jer se u Kristovu tijelu i krvi nalazi sjeme vječnoga života i snaga uskrsnuća: »Tko blaguje tijelo moje i pije krv moju, ima život vječni; i ja ću ga uskrisiti u posljednji dan.« (Iv 6, 54) Euharistija se, dakle, očituje kao »liječ besmrtnosti«, da bi se živjelo zauvijek u Isusu Kristu. ¹⁰⁵

U jednoj staroj molitvi Crkva tomu sakramentu kliče kao predokusu nebeske slave: »O, sveta gozbo, na kojoj se Krist blaguje: slavi se spomen muke njegove, duša se ispunja milošću i daje nam se zalog buduće slave.« Nakon što je Krist u svome vazmu s ovoga svijeta prešao k

¹⁰² BENEDIKT XVI., *Homilija u svetoj misi na završetku XXIII. Svjetskoga susreta mladih* (Sydney, 20. srpnja 2008.), u: AAS 100 (2008.), str. 548.

¹⁰³ IVAN PAVAO II., *Homilija u slavlju prve pričesti djece*, u: *L'Osservatore Romano*, 16. lipnja 1979.

¹⁰⁴ EM, 14.

¹⁰⁵ Usp. KKC, 1524.

Ocu, u euharistiji se čuva zalog buduće slave kod njega: »Sudjelovanje u svetoj žrtvi poistovjećuje nas s njegovim Srcem, podupire nam snage na putu života, budi čežnju za životom vječnim i već sada nas sjedinjuje s nebeskom Crkvom, s blaženom Djevicom Marijom i svima svetima.«¹⁰⁶

¹⁰⁶ KKC, 1419.

8.

EUHARISTIJA - IZVOR POSLANJA I SLUŽENJA

8.1. Sakrament ispunjenoga poslanja

»Naviještanje evanđelja, evangeliziranje [...] je milost i vlastiti poziv Crkve, njezin najdublji identitet« – upozoravao je papa sv. Ivan Pavao II 2003. godine.¹⁰⁷ Euharistija je izvor evangelizacije i, istodobno, konačni cilj koji treba postići, »sakrament izvršenoga poslanja u kojemu se ostvaruje zajednička čežnja čovječanstva: zajedništvo s Bogom koji će biti sve u svima i bratsko zajedništvo«¹⁰⁸. Budući da svi imaju pravo primiti Radosnu vijest, kršćani ju naviještaju ne isključujući nikoga, poput onoga koji želi podijeliti radost, koji pokazuje ljepotu obzora i nudi »bogatu gozbu«¹⁰⁹.

»Nakon blagoslova, đakon ili svećenik otpušta narod riječima: *Ite, missa est*. U tome nam je pozdravu dano vidjeti odnos između slavljenja svete mise i kršćanskoga poslanja u svijetu.«¹¹⁰ Naime, euharistija je vrelo iz kojega izvire evangelizacijska snaga Crkve, jer ona »ne daje samo nutarnju snagu, nego – u određenome smislu – i plan. Ona je način postojanja koji od Isusa prelazi na kršćanina te, s pomoću njegovoga svjedočanstva, nastoji zračiti u društvu i kulturi. Da bi se to dogodilo, potrebno je da svaki vjernik, u osobnome i zajedničkome razmatranju, usvoji vrjednute koje euharistija izražava, stavove koje ona nadahnjuje, životne ciljeve na koje potiče.«¹¹¹

Tko se napojio na izvoru žive vode (usp. *Iv* 4, 14) treba dati i drugima da piju. »Samaritanjanka, tek što je završila razgovor s Isusom, postala je misionarkom i puno je Samaritanjaca povjerovalo u Isusa na ženinu riječ (usp. *Iv* 4, 39)... A mi, što mi čekamo?«¹¹² Vrijeme je za prjelazak od liturgijskoga plana u njegovo ostvarenje u življenosti naših zajednica.

8.2. Od Emausa do Jeruzalema

Evandeoska slika učenika u Emausu (usp. *Lk* 24, 13-35) dobro pokazuje misijsku fizionomiju Crkve i svakoga kršćanina, jer susret s Uskrslim koji se ostvaruje slušanjem Riječi i dijeljenjem kruha potiče dvojicu učenika/hodočasnika da postanu oduševljenim navjesticima Gospodina.

¹⁰⁷ *EEu*, 45.

¹⁰⁸ PAPINSKI ODBOR ZA MEĐUNARODNE EUHARISTIJSKE KONGRESE, *Cristo in voi speranza della gloria. L'Eucaristia: fonte e culmine della missione della Chiesa* [Krist u vama, nada slave. Euharistija: vrelo i vrhunac poslanja Crkve], Ponteranica 2015., str. 85

¹⁰⁹ *EG*, 14.

¹¹⁰ *SCa*, 51.

¹¹¹ *MND*, 25. Usp. također: *SCa*, 84: »Ne možemo pristupiti euharistijskomu stolu, a da se ne dopustimo zahvatiti misijskim gibanjem koje nastoji doprijeti do svih ljudi. Zato je konstitutivni euharistijski oblik kršćanskoga života misijska težnja.«

¹¹² *MND*, 120.

Izvješće o Emausu započinje na putu kojim idu dvojica duboko razočaranih učenika koji su Vazam živjeli ne kao događaj spasenja nego kao neuspjeh Isusova poslanja i svojih očekivanja. Pridružuje im se bezimni hodočasnik.

Izvorišna točka evangelizacije je Božja ljubav koja nam prethodi, ide pred nama: Bog te ljubi! Približava ti se bez postavljanja uvjeta. Evo, »približi im se Isus i pođe s njima« (Lk 24, 15). Prvi korak evangelizacije nalazi se u tome da postanemo suputnici svojoj braći i sestrama, kako bismo njima svjedočili Božju ljubav koja nam prethodi. To živimo na početku svete mise, kada nam Bog dolazi ususret i kada se mi uključujemo u život i ljubav Trojednoga Boga čineći znamen križa.

No, učenici iz Emausa nisu prepoznali Isusa, dok im nije otvorio pamet za razumijevanje Pisma (usp. Lk 24, 17). I mi, slaveći euharistiju tjednim ritmom doživljavamo da se evangelizacija ne bavi ponajprije razlaganjem nauka, razlaganjem nauka, nego i otkrivanjem smisla svega što postoji, života i liturgije, u svjetlu spasenjskih događaja Gospodinova vazma. To je zadaća naviještanja Pisma.

U slušanju riječi Staroga i Novoga zavjeta u nama »gori srce«, dok nam sâm Krist objavljuje i tijek povijesti spasenja i smisao svega što živimo. »Riječ i euharistija tako su tijesno povezane da ne mogu biti shvaćene jedna bez druge: Riječ Božja postaje sakramentalnim tijelom u euharistijskome činu. Euharistija nas otvara za shvaćanje Svetoga pisma, kao što Sveto pismo sa svoje strane prosvjetljuje i tumači euharistijsko otajstvo.«¹¹³ Zato Crkva, oduvijek, kada slavi euharistiju nikada ne prestaje naviještati »što u svim Pismima ima o njemu« (Lk 24, 27).

Došavši u Emaus, uslišavši zamolbu dvojice učenika, Uskrsli ulazi s njima u kuću, sjeda za stol i uzima kruh, blagoslivlja ga, lomi i daje im ga. To su iste geste koje se nalaze u liturgiji euharistije. Tek ga tada prepoznaju. Udivljeni i ispunjeni radošću, nakon što su prepoznali Gospodina u lomljenju kruha, učenici iz Emausa »vratite se u Jeruzalem«, u zajednicu Dvanaestorice, kako bi im javili da su vidjeli Gospodina.

Sve se to nastavlja ostvarivati kada se, na dan Gospodnji (usp. Otk 1, 10), muškarci i žene svake rase, jezika, puka i naroda (usp. Otk 7, 9) upućuju prema katedralama, bazilikama, župnim crkvama... To je nepregledna rijeka koja skuplja kršćane koji dolaze sa svih strana: od skandinavskih do mediteranskih zemalja, iz Amerike, Azije, Afrike, Australije; kršćani koji idu pješice, biciklom, podzemnom željeznicom, autobusom, automobilom; stotine tisuća kršćana koji se okupljaju u zajedništvo oko Gospodinova oltara, da bi zajedno postali Kristovim tijelom u srcu modernoga grada. Već dvadeset stoljeća Božji se narod pokreće tim euharistijskim gibanjem koje će svoj konačni cilj imati kada čovječanstvo bude ponovno jelo kruh u Božjemu kraljevstvu.

Nadalje, nakon što je proslavljena sveta misa, premda u suprotnome smjeru, iste procesije vjernikâ iznova radosno kreću na put. I, polako se razgrađujući, raspršuju se poput sjemena u brazdama na polju, vraćajući se svojim redovitim poslovima. Prosvijetljeni Riječju

¹¹³ VD, 55.

života, hranjeni euharistijom, oni u srcu zemaljskoga grada ostavljaju tragove novih putova koji oblikuju skrivenu potku ljudskoga življenja. Poput potoka žive vode, provrele s desne strane Hrama (usp. Ez 47, 2), oni natapaju trgove, ulice, četvrti, sve do zadnjega boravišta najudaljenije periferije.

Tako se euharistija preobražava u pokretačicu promjene srca i društva te stvara kulturu bratstva i sestrinstva: »Euharistijski susret... u učeniku pobuđuje odlučnu volju da se drugima hrabro naviješta ono što se slušalo i živjelo, kako bi se i njih dovelo do istoga susreta s Kristom. Na taj se način učenik poslan od Crkve otvara poslanju bez granica.«¹¹⁴

8.3. Euharistija i bratsko služenje: diakonia

Slavlje euharistije ne završava blagoslovom te završnim pozdravom i otpustom, budući da je sveta misa vrelo i pokretačica života Crkve, osobito na području služenja (*diakonia*), što je jedna od njenih temeljnih djelatnosti. Prema Konstituciji o liturgiji »potiče vjernike da nasićeni 'vazmenim sakramentima' budu 'složni u bogoljublju'; moli da 'životom vrše ono što su vjerom prihvatili'; obnova, pak, Gospodnjega Saveza s ljudima u euharistiji privlači vjernike u neodoljivu Kristovu ljubav i rasplamsava ih u njoj«¹¹⁵.

Cijelo otajstvo Božje ljubavi, objavljeno i ostvareno u vazmu Jedinorođenca i u daru Duha Svetoga, sadržano je u otajstvu euharistije. Ona jamči da je ljubav stav čovjeka koji se pričestio Gospodinom, ušao u zajedništvo s Njime. Više negoli je neko djelo ili inicijativa, ljubav je spoj življenih stavova na temelju Kristova dara.

U vazmenome spomen-činu Crkva se rađa kao zajednica služenja. Euharistija omogućuje da u zajednici neprestano odjekuje poziv na vršenje onoga što je Isus osobno živio, to jest: posvemašnje sebedarje za spasenje svih. Euharistijska zajednica, imajući udjela u životu Sluge Gospodnjega, i sama postaje službenicom: blagujući 'predano tijelo' postaje 'darovanim crkvenim tijelom, tijelom za druge, tijelom prinesenim za mnoge'. A vjernici, dok navješćuju smrt Gospodinovu i slave njegovo uskrsnuće, dok čekaju njegov slavni dolazak, od svoga života čine posvemašnji dar.

I na putu nove evangelizacije temeljni je zakon zakon Kristova križa. Krist je pao na zemlju kao pšenično zrno, da bi donio mnogo roda (usp. Iv 12, 24). Povijest nastavlja pokazivati da se ne može dati život, ako se ne prinese sama sebe. Evangelizacijska snaga koja se rađa iz euharistije tako potiče vjernike da oni u svome povijesnom kontekstu aktualiziraju gestu Onoga koji, »budući da je ljubio svoje, one u svijetu, do kraja ih je ljubio. I za večerom... počne učenicima prati noge i otirati ih ubrusom kojim je bio opasan... Ako dakle ja - Gospodin i Učitelj - vama oprah noge, treba da i vi jedni drugima perete noge« (Iv 13, 1-2.5.14).

¹¹⁴ XI. REDOVITA OPĆA SKUPŠTINA BISKUPSKE SINODE, *Konačni popis prijedlogâ* (22. listopada 2005.), br. 42; u: EV, XXIII., str. 767.

¹¹⁵ SC, 10.

Svaki put kada slavimo euharistiju posvješćujemo da je Kristova žrtva za sve i da euharistija »svakoga vjernika potiče da bude 'kruh razlomljen za druge'; da se zauzme za pravedniji i bratski svijet... Poziv svakoga od nas je poziv da – zajedno s Isusom – budemo razlomljeni kruh za život svijeta«¹¹⁶.

U službi ljubavi prema siromašnima, malenima, gurnutima na rubove društva, slavimo svoj istinski vazam, svoj prijelazak iz smrti u život. Izlazeći iz crkve, nakon završnoga misnog otpusta, »bez zavaravanja, bez ideoloških utopija, mi idemo putovima svijeta noseći u sebi Gospodinovo tijelo... U poniznosti znajući da smo jednostavno pšenično zrnje čvrsto čuvamo sigurnost da je Božja ljubav, utjelovljena u Kristu, jača od zla, nasilja i smrti...«¹¹⁷. Uistinu, bez euharistije se ne može biti s ljubavlju unutar povijesti, niti se može slaviti euharistija, a da se zatim ne služi svijetu evanđeljem ljubavi.

8.4. Euharistija i jedinstvo krštenih: sveta pričest

»Ubi eucharistia, ibi Ecclesia. – Gdje je euharistija, tamo je i Crkva.« To je načelo euharistijske ekleziologije koju ne nalazimo samo kod pravoslavnih teologa, nego – na ponešto drukčiji način – i u pojedinim odlomcima Drugoga vatikanskog koncila te u katoličkih teologa.

Euharistija se, kao ostvarenje gozbe mesijanskih vremena, daje kao udioništvo (pričest) na istome stolu i kao sveopće zajedništvo ne samo vjernika nego svih ljudi.¹¹⁸ Zapravo, euharistija ne predstavlja samo neki znak osobne vjere; ne slavi se da bi ojačala djelomičnosti i zatvorenosti, nego da bi otklonila zaprjeko i otvarala univerzalnosti spasenjskoga zajedništva. Nažalost, u sadašnjim okolnostima nije moguće da se svi kršteni bilo koje kršćanske konfesije okupe oko jednoga stola Gospodnjega i sudjeluju u jednoj gozbi Uskrsloga. To je tako zbog povijesne podjele Crkve, grijeha koji otvoreno proturječi smislu križa i euharistijskoga otajstva.

Dokumenti koji se tiču euharistije, a koji su posljednjih desetljeća učestalo slijedili jedan za drugim, ublažili su nekoć vrlo snažne suprotstavljenosti među kršćanima različiti konfesija. Pozitivne naznake približavanja očitovale su se tamo gdje su nekada bile samo podjele i suprotnosti. Naglašavamo ih ovdje nadajući se da mogu – zahvaljujući i Međunarodnomu euharistijskom kongresu – dobiti širu teološku prepoznatost te naći mjesta u zajedničkoj svijesti vjernika.

Osobito je znakovit bio dokument približavanja i suglasja o 'Krštenju, euharistiji i službi' [BEM], koji je objavila Komisija vjera i konstitucija Ekumenskoga vijeća Crkava 1982. Taj je dokument rezultat proučavanja više od pedeset godina, priznat kao jedan od

¹¹⁶ SCa, 88.

¹¹⁷ BENEDIKT XVI., *Homilija na svetkovinu Presvetoga Tijela i Krvi Kristove*, 2011., u: AAS 103 (2011.) str. 464.

¹¹⁸ Već *Didahé* (9, 4) priziva tu temu, kada objašnjava simboliku kruha, vina i gozbe spasenja: »Kao što je ovaj razlomljeni kruh bio razasut posvuda po brežuljcima te je skupljen postao jedno, tako neka se skupi tvoja Crkva u kraljevstvu sa svih krajeva zemlje.«

najutjecajnijih rezultata višestranoga razgovora. On predstavlja najviši stupanj ekumenskoga slaganja te – glede nekih vidika – suglasnosti o trima temeljnim temama koje su podijelile i dijele kršćane još od 16. stoljeća. Što se tiče euharistije, odgovor Katoličke Crkve kaže da ona prepoznaje da su »ustroj i slijed temeljnih vidika dokumenta... sukladni katoličkomu nauku«¹¹⁹.

Stajališta odijeljene braće glede teme euharistijske žrtve koja razdvaja, približila su se s pomoću biblijskoga pojma 'spomen-čina': »Euharistija je spomen-čin Krista raspetoga i uskrsloga, to jest živ i djelotvoran znak njegove žrtve prinesene na križu jedanput za svagda te još uvijek djelatne u korist cijeloga čovječanstva. Biblijska ideja spomen-čina primijenjena na euharistiju upućuje na tu sadašnju učinkovitost Božjega djela, kada ju njegov narod slavi u liturgiji. Sam Krist, sa svime što je učinio za nas... prisutan je u tome spomen-činu (anamnesis), omogućujući nam zajedništvo sa sobom.«¹²⁰

Nadalje, glede 'stvarne prisutnosti' i njezina ostvarivanja u slavlju, BEM priznaje: »Kristove riječi i geste u ustanovljenju euharistije nalaze se u središtu slavlja: euharistijska gozba je sakrament Tijela i Krv Kristove, sakrament njegove stvarne prisutnosti. Krist na više načina ostvaruje svoje obećanje da će zauvijek ostati sa svojim, sve do konca svijeta. No, način Kristove prisutnosti u euharistiji je jedincat... Crkva ispovijeda stvarnu, živu i djelatnu Kristovu prisutnost u euharistiji.«¹²¹

Od velike važnosti ostaje pitanje međusobnoga zajedništva (*intercommunio*), s nape-tošću između euharistije kao znaka i euharistije kao uzroka jedinstva.¹²² Ako se gleda na važnost znaka, euharistijska gostoljubivost izgleda teškom, budući da euharistija treba izražavati i slaviti već postignuto i ostvareno jedinstvo. Prema katoličkomu i pravoslavnomu nauku euharistija nije tek sredstvo našega pojedinačnoga sjedinjenja s Kristom, nego također sakrament naše potpune pripadnosti Crkvi, njezinoj vjeri, sakramentalnomu ustroju i njezinim moralnim zahtjevima. No, ako se gleda na njezino značenje uzroka, *intercommunio*, međusobno je zajedništvo u određenim slučajevima moguće.

Valja napomenuti da hod prema jedinstvu raste i razvija se jačajući 'životni ekumenizam' koji – stavljen pod znak križa – obvezuje svakoga da živi Božje suosjećanje i milosrđe. To se u bitnome prevodi u svjedočenje vjere, življene svakoga dana razmatranjem Svetoga pisma, zajedničkim radom s krštenima drugih Crkava, zauzetošću u ekumenskim skupi-

¹¹⁹ MAX THURIAN (ur.), *Le Chiese Rispondono al BEM (Crkva odgovaraju na BEM)*, 6 svezaka, Ženeva 1986.-1988. U VI. svesku nalazi se 'Odgovor' Katoličke Crkve.

¹²⁰ KOMISIJA VJERA I USTROJSTVO, *Krštenje, euharistija, služba. Dokument iz Lime, 1982.*, u: *Enchiridion Oecumenicum*, svezak I., Bologna 1986., str. 1411.

¹²¹ *Ondje*, 1413.

¹²² Usp. UR, 8: »Ipak, zajedničko sudjelovanje u svetinjama ne smije se smatrati sredstvom koje se bez ikakva razlučivanja smije primjenjivati za ponovnu uspostavu jedinstva kršćana. To zajedničko sudjelovanje u svetinjama poglavito ovisi o dva načela: o tome da naznačuje jedinstvo Crkve i o udioništvu u sredstvima milosti. Naznačivanje jedinstva ponajčešće zabranjuje to zajedničko sudjelovanje. Nastojanje oko stjecanja milosti katkada ga preporučuje. O konkretnome načinu postupanja neka razborito odluči mjesna biskupska vlast uzimajući u obzir sve okolnosti mjesta, vremena i osoba, osim ako biskupska konferencija prema propisu vlastitoga statuta ili Sveta Stolica drukčije ne odluče.«

nama, suradnjom u katehetskim i odgojnim inicijativama u mjesnim zajednicama vjernika raznih konfesija.

Na području bogoslužja mogu se koristiti: ekumenska slavlja Božje riječi, slavlja časoslova, ekumenska hodočašća i drugo. Na polju kršćanske ljubavi kršćani se već zauzimaju u puno zajedničkih inicijativa i zbog toga jer smanjene financijske mogućnosti postupno prisiljavaju na udruživanje snaga u promicanju: socijalnih centara, pomoći starijim osobama, pohoda obiteljima u poteškoćama, pastorala u bolnicama, medijima... To su samo neka područja u kojima evanđelje zajedništva, povezano s liturgijskim slavljenjem, pronalazi način djelovanja i širenja.

Konačno, ne treba zaboraviti 'duhovni ekumenizam', dušu hoda prema jedinstvu. U najrazličitijim okolnostima postoje muževi i žene nadahnuti Duhom Svetim, koji ostvaruju 'Radosnu vijest', omogućujući da se osjeti evanđeoski poticaj tamo gdje je Crkva umorna; koji zajednički žive oblike evanđeoskoga i ekumenskoga života, stvarajući tako duhovno gibanje u kojemu se neprestano moli za dolazak jedinstva.¹²³

8.5. Euharistija i pomirenje

Psalmist pjeva: »Svi su moji izvori u tebi.« (Ps 87, 7) Svi koji se napajaju na vrelu euharistije: stanovnici Palestine, Tira i Etiopije (usp. Ps 87, 4) i djeca bilo kojega naroda, postat će udovi istoga Kristova tijela, građani nebeskoga Jeruzalema, Božjega grada (usp. Fil 3, 20).

U euharistiji se uprisutnjuje otajstvo Trojedinoga Boga, Oca i Sina i Duha Svetoga, koji u istome zajedništvu zahvaća veliku ljudsku obitelj: »Nije bez sretne intuicije činjenica da slavna ikona Presvetoga Trojstva Andreja Rubljova na znakovit način u središte trojstvenoga života stavlja euharistiju.«¹²⁴ Krist je u svome otkupiteljskom vazmu srušio zid podjele koji je dijelio narode, dokinuo njihova neprijateljstva (usp. Ef 2, 14) i udovima svoga tijela učinio one koji se njime hrane. Naime, sveti Pavao kaže da smo »jedno tijelo« (1Kor 10, 17) i da »nema više: Židov - Grk! Nema više: rob - slobodnjak! Nema više: muško - žensko! Svi ste vi Jedan u Kristu Isusu!« (Gal 3, 28) Dar Krista i njegova Duha, koje primamo u euharistijskome zajedništvu »ispunjava preobilnom puninom čežnje za bratskim jedinstvom koje obitavaju ljudsko srce; zajedno s time uzdiže iskustvo bratstva nerazdvojivo vezanoga uz zajedničko pripadanje istomu euharistijskom stolu na razine koje su daleko iznad razine jednostavnoga ljudskog iskustva blagovanja.«¹²⁵

Istinsko jedinstvo među ljudima i među narodima ne može se ostvariti u potpunosti, ako svoj korijen nema u Bogu: »Ne bojte se! Otvorite, štoviše raskrilite vrata Kristu! Njegovoj

¹²³ Za sve te teme vidi: L. BIANCHI, *Eucaristia ed ecumenismo. Pasqua di tutti i cristiani (Euharistija i ekumenizam. Vazam svih kršćana)*, Bologna 2007.; W. KASPER, *Sacramento dell'unità. Eucaristia e Chiesa (Sakrament jedinstva. Euharistija i Crkva)*, (GDT 305) Brescia 2004.; M. FLORIO - C. ROCCHETTA, *Sacramentaria speciale I (Posebna sakrametologija)*, (Corso di Teologia sistematica 8/a), Bologna 2004.

¹²⁴ MND, 11.

¹²⁵ EE, 24.

spasenjskoj moći otvorite granice država, gospodarske kao i političke sustave, široka polja kulture, civilizacije razvoja. Ne bojte se!«¹²⁶

To jedinstvo ne dokida različitosti naroda. Stvoritelj je htio da čovjek bude društveno i povijesno biće te da se ostvaruje u različitim civilizacijama i s pomoću različitih jezika.¹²⁷ Jedinstvo darovano od Boga nije kaos niti glumljeno bratstvo koje šalje na giljotinu one koji misle drukčije. Ono se rađa iz dara Duha Svetoga, koji na Pedesetnicu uređuje zbrkanost jezika i svima omogućuje međusobno razumijevanje s pomoću istoga Duha.

U prošlim stoljećima narodi Srednje Europe, zahvaćeni povijesnim olujama, često su se sućelili na bojnim poljima, ali nisu zaboravili duboku povezanost koja ih nastavlja ujedinjavati, to jest svoju kršćansku vjeru. Tako je Krist – još jedanput – jedina nada toga područja svijeta, Europe i cijeloga čovječanstva, a euharistija je znak i sredstvo zajedničke pripadnosti tih naroda Kristu.

Svjesni toga, zadnjih godina biskupske konferencije raznih europskih zemalja slavile su zajedno euharistiju i potpisale zajedničke izjave u znak pomirenja.¹²⁸ Naime, »zahvaljujući euharistijskomu slavlju, sukobljeni se narodi mogu okupiti oko Božje riječi, slušati njezin proročki navještaj, kao dar primiti oprostjenje i milost obraćenja, koja dopušta udioništvo u istome kruhu i kaležu. Isus Krist koji se prinosi u euharistiji osnažuje zajedništvo između braće i sestara te tjera one koji su u sukobu da ubrzaju pomirenje putem dijaloga i pravедnosti.«¹²⁹

U tome će smislu Međunarodni euharistijski kongres biti izvršna prilika za nastavljajnje puta pročišćavanja i ozdravljenja spomena,¹³⁰ za opraštanje uvrjeda iz prošlosti i za ponovno pronalaženje – u Kristu – punoga pomirenja, sposobnoga pobijediti poteškoće i kušnje sadašnjega vremena.¹³¹ U tome nastojanju i zauzetosti oko pomirenja euharistija u životu postaje ono što ona znači u slavlju.

Svaka europska zemlja tijekom povijesti izrazila je svoju vjeru u euharistiju s vlastitim naglascima i predajama. Tijelovske procesije, cvjetni tepisi, svečana euharistijska klanjanja, liturgije predposvećenih darova i slavlja prve pričesti zajedno su povezali narode Srednje Europe (Poljake, Čehe, Slovake, Slovence, Hrvate, Srbe, Mađare, Austrijance, Ukrajince,

¹²⁶ Ivan Pavao II., *Homilija u slavlju preuzimanja papinske službe*, 22. listopada 1978., u: AAS 70 (1978.), str 944 ss.

¹²⁷ Usp. PAPINSKO VIJEĆE 'IUSITIA ET PAX', *Kompendij socijalnoga nauka Katoličke Crkve*, 384-387.

¹²⁸ To se dogodilo, na primjer, između mađarske i slovačke biskupske konferencije u nacionalnome svetištu Mátraverebély-Szentkút, 28. lipnja 2008. Sličan je dokument nastao 2003. pomoću *Versöhnte Nachbarschaft im Herzen Europas (Pomireno susjedstvo u srcu Europe)* između austrijske i češke biskupske konferencije te 2004. prigodom *Srednjoeuropskoga katoličkoga dana* u Mariazellu.

¹²⁹ XI. REDOVITA OPĆA SKUPŠTINA BISKUPSKE SINODE, *Proposizioni del Sinodo sull'Eucaristia (Prijedlozi Sinode o euharistiji)* (22. listopada 2005.), br. 49; u: EV, XXIII., str. 771.

¹³⁰ Prema izričaju koji je drag sv. Ivanu Pavlu II. Pojam je rođen u ozračju Velikoga jubileja 2000. godine. Usp. *Tertio Millenio Adveniente (Nadolaskom trećega tisućljeća)* (1994.), 33-35; *Incarnationis Mysterium (Otajstvo utjelovljenja)* (1998.), 11.

¹³¹ Teološki temelji puta pomirenja mogu se naći u: MEĐUNARODNA TEOLOŠKA KOMISIJA, *Memoria e Riconciliazione: La Chiesa e le colpe del passato (Spomen i pomirenje: Crkva i grijesi prošlosti)*, 2002. Cjelovit se tekst nalazi u: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_con_cfaith_doc_20000307_memory-reconc-itc_it.html.

Rumunje, itd.). Naša je civilizacija izgradila duhovno jedinstvo Europe napajajući se na istome izvoru. Danas, u povijesnome trenutku koji živimo, pojedine partikularne Crkve nisu u stanju same odgovoriti na izazove pred kojima se nalaze.

Bez da se zaniječū različitosti koje potječū iz povijesnih događanja, sve više dozrijeva svijest o jedinstvu, koja – imajući korijene u zajedničkome kršćanskom nadahnuću, sastavlja različite kulturalne tradicije, te na društvenoj i crkvenoj razini potiče na hod i rast uzajamnoga upoznavanja, otvorenoga sve većoj razmjeni vrjednotâ.¹³²

Sve to vrijedi i za naše prijatelje Rome, koji u blaženome Ceferinu (Yimenez Malla) imaju čovjeka duboke euharistijske vjere, svoga zaštitnika. Ta je vjera očitovana kada su na jednome svom hodočašću 1965. godine papi sv. Pavlu VI. darovali pokaznicu napravljenu bodljikavom žicom, u spomen na ubijene Rome u nacističkim logorima.

Prošlo je skoro jedno stoljeće otkako je Martin Buber ustvrdio da neka civilizacija ostaje živom, dok ostaje u dodiru sa živim otajstvom iz kojega je rođena.¹³³ Europska civilizacija rođena je iz otajstva Krista. Tomu životodajnom izvoru trebamo se vratiti prihvaćajući poziv sv. Ivana Pavla II.: »[Europo], tijekom stoljeća primila si blago kršćanske vjere. Ono utemeljuje tvoj društveni život na načelima preuzetim iz evanđelja, a ta se načela vide u umjetnostima, književnosti, u misli i u kulturi tvojih naroda. No, ta baština ne pripada samo prošlosti; ona je projekt za budućnost koji treba prenijeti idućim naraštajima, budući da je ostavila neizbrisiv pečat na životu osoba i naroda koji su zajednički oblikovali europski kontinent.«¹³⁴

¹³² Usp. *EEu*, 4.

¹³³ Usp. MARTIN BUBER, *Nastupno predavanje u Frankfurtu 1922.*

¹³⁴ *EEu*, 120.

AVE VERUM CORPUS NATUM DE MARIA VIRGINE

U zadnjemu poglavlju enciklike 'Ecclesia de Eucharistia' (od 17. travnja 2003.) sv. Ivan Pavao II. poziva vjernike »u školu Majke Marije, 'euharistijske'«. On kaže da je »Crkva, koja u Mariji vidi svoj uzor, također pozvana nju nasljedovati u svome odnosu prema presvetomu Otajstvu«¹³⁵ i jamči da ćemo – slijedeći njezine tragove – moći slaviti i živjeti euharistijsko otajstvo, »blago Crkve, srce svijeta, zalog punine za kojom svaki čovjek, pa i nesvjesno, čezne«¹³⁶.

Dubok odnos između Marije i euharistije treba smjestiti ponajprije u osmo poglavlje koncilske konstitucije o Crkvi, *Lumen Gentium*, prema kojoj »je Marija najdublje ušla u povijest te na neki način u sebi ujedinjuje i odražava najveća načela vjere«¹³⁷. Tim najvećim načelima vjere pripada i euharistija, najizvrsnije otajstvo vjere (*mysterium fidei*).

Jednako tako, predstavljanje Marije, 'euharistijske žene', kao uzora kršćanskoj zajednici, može se razumjeti samo na temelju otačko-koncilskoga nauka o Djevici Majci, »praliku Crkve u redu vjere, ljubavi i savršenoga jedinstva s Kristom«¹³⁸. Taj je nauk apostolska pobudnica 'Marialis cultus' sv. Pavla VI. (1974.) primijenila na liturgiju koju treba slaviti i živjeti nadahnjujući se na Mariji, »uzoru duhovnoga stava kojim Crkva slavi i živi božanska otajstva«¹³⁹. Isti dokument, nadalje, vodi u pokazivanje Marije kao »Djevice koja sluša... moli... koja je majka... koja prinosi«, te u spomen njezine prisutnosti u euharistijskoj žrtvi koju Crkva slavi »u zajedništvu sa svetima u nebu i, ponajprije, s Blaženom Djevicom«¹⁴⁰.

Zajednica vjernika u Mariji, 'euharistijskoj ženi', vidi svoju najljepšu sliku i razmatra ju kao nezamjenjiv primjer euharistijskoga života. »Zato svećenik, pripremajući se za primanje istinskoga tijela, rođenoga od Djevice Marije (*verum Corpus natum de Maria Virgine*) na oltaru, u ime liturgijske zajednice, moli riječima Rimskoga kanona: 'Spominjemo se i častimo ponajprije svanu vazda Djevicu Mariju, Majku Boga i Gospodina našega Isusa Krista'.«¹⁴¹ Njezino se sveto ime zaziva i časti i u kanonima, molitvama istočnih kršćanskih predaja.

»Ona je *Tota pulchra*, 'Sva lijepa', jer u njoj sjaji žar Božje slave. Ljepota nebeske liturgije, koja se treba odražavati i u našim zajednicama, u njoj ima vjeran odraz.«¹⁴² Vjernici pak sa svoje strane, nastojeći gajiti iste Marijine osjećaje, uče postati euharistijske i crkvene osobe te pomažu

¹³⁵ EE, 53.

¹³⁶ EE, 59.

¹³⁷ LG, 65.

¹³⁸ LG, 63.

¹³⁹ MC, 16.

¹⁴⁰ MC, 17 i 20.

¹⁴¹ SCA, 96.

¹⁴² Isto.

cijeloj zajednici živjeti kao živi prinos, ugodan Ocu, da bi se zatim pojavili »bez mane« pred licem Gospodinovim, sukladno njegovoj volji (usp. *Kol* 1, 21-22; *Ef* 1, 4).

Crkva, koja se »u euharistiji potpuno sjedinjuje s Kristom i njegovom žrtvom, usvajajući Marijin duh«¹⁴³, s njome pjeva 'Veliča' promatrajući euharistijskim pogledom: istinski euharistijski stavovi su, naime, davanje hvale i zahvaljivanje, spomen čudesnih djela koja je Bog učinio u povijesti spasenja, eshatološka napetost usmjerena prema novomu nebu i novoj zemlji, kojih je kvasac u životu poniznih koje je Bog uzvisio. Kao Gospodinova sirota i kao Službenica Gospodnja Marija nastavlja usmjeravati učenike svoga Sina prema euharistijskomu načinu sebedarja i služenja.

Neka Duh Sveti po zagovoru Blažene Djevice Marije u nama zapali isti planem koji su osjetili i živjeli učenici u Emausu (usp. *Lk* 24, 13-35) te u našem životu obnovi euharistijsku zadivljenost po sjaju i ljepoti koji se zrcale u liturgijskome obredu, djelotvornome znaku Kristova vazma i mjestu Božje slave. Oni su učenici ustali i žurno se vratili u Jeruzalem, da bi podijelili radost s braćom i sestrama u vjeri. Istinska je radost prepoznati da Gospodin, koji je umro i uskrsnuo, ostaje među nama kao vjerni pratitelj na našem putu i očituje se kao naš suvremenik u otajstvu Crkve, svoga Tijela.¹⁴⁴

Kao svjedoci toga otajstva ljubavi, ispunjeni radošću i divljenjem, nastavimo ići prema susretu sa svetom euharistijom, da bismo iskusili i naviještali drugima istinu riječi kojom se Isus oprostio od svojih učenika: »*Ja sam s vama u sve dane – do svršetka svijeta.*« (*Mt* 28, 20)

¹⁴³ *EE*, 58.

¹⁴⁴ Za ove zaključne misli usp. *SCa*, 96-97.

KAZALO

Molitva za Međunarodni euharistijski kongres (Budimpešta 2020.)	3
Popis kratica	4
1. UVOD	5
1.1. Međunarodni euharistijski kongres	5
1.2. U Mađarskoj	5
1.3. Ciljevi Kongresa	6
2. »U TEBI JE IZVOR ŽIVOTNI«	8
2.1. Bog – izvor života	8
2.2. »Ako je tko žedan, neka dođe k meni i neka pije!« (Iv 7, 37)	9
2.3. »Svi su izvori moji u tebi« (Ps 87, 7)	10
3. EUHARISTIJA - IZVOR KRŠĆANSKOGA ŽIVOTA	12
3.1. Temelji u Novome zavjetu	12
»Večera Gospodnja«	12
»Lomljenje kruha«	13
Sojedočanstvo sv. Paola	13
Evandelist Ivan i »kruh života«	14
3.2. Od Večere Gospodnje do euharistije Crkve	14
3.3. Srednjovjekovni sažetak	15
3.4. Protestantska reforma i Tridentski koncil	16
4. EUHARISTIJA NA DRUGOME VATIKANSKOM KONCILU	18
4.1. Euharistija je vrelo i vrhunac kršćanskog života	18
4.2. Euharistija čini Crkvu	19
5. EUHARISTIJSKO SLAVLJE - VRELO I VRHUNAC CRKVENOGA ŽIVOTA ...	19
5.1. Euharistijsko slavlje, vrelo kršćanskoga života	21
a. Uvodni obredi	22
b. Liturgija Riječi	22
c. Euharistijska liturgija	23
d. Pričesni obredi	24
e. Završni obredi	25
5.2. Štovanje euharistije izvan mise	26
6. EUHARISTIJA - IZVOR PREOBRAZBE STVORENOGA SVIJETA	28
6.1. Kozmičko značenje euharistije	28
6.2. Misa na oltaru svijeta	28
6.3. Euharistija i preobrazba stvorenoga	29

7. EUHARISTIJA - IZVOR SVETOSTI	30
7.1. Primjer mađarskih mučenika 20. stoljeća	30
7.2. Sveopći poziv na svetost	31
7.3. U svagdanjemu životu	32
8. EUHARISTIJA - IZVOR POSLANJA I SLUŽENJA	37
8.1. Sakrament ispunjenoga poslanja	37
8.2. Od Emausa do Jeruzalema	37
8.3. Euharistija i bratsko služenje: <i>diakonia</i>	39
8.4. Euharistija i jedinstvo krštenih: sveta pričest	40
8.5. Euharistija i pomirenje	42
9. AVE VERUM CORPUS NATUM DE MARIA VIRGINE	45
Kazalo	47